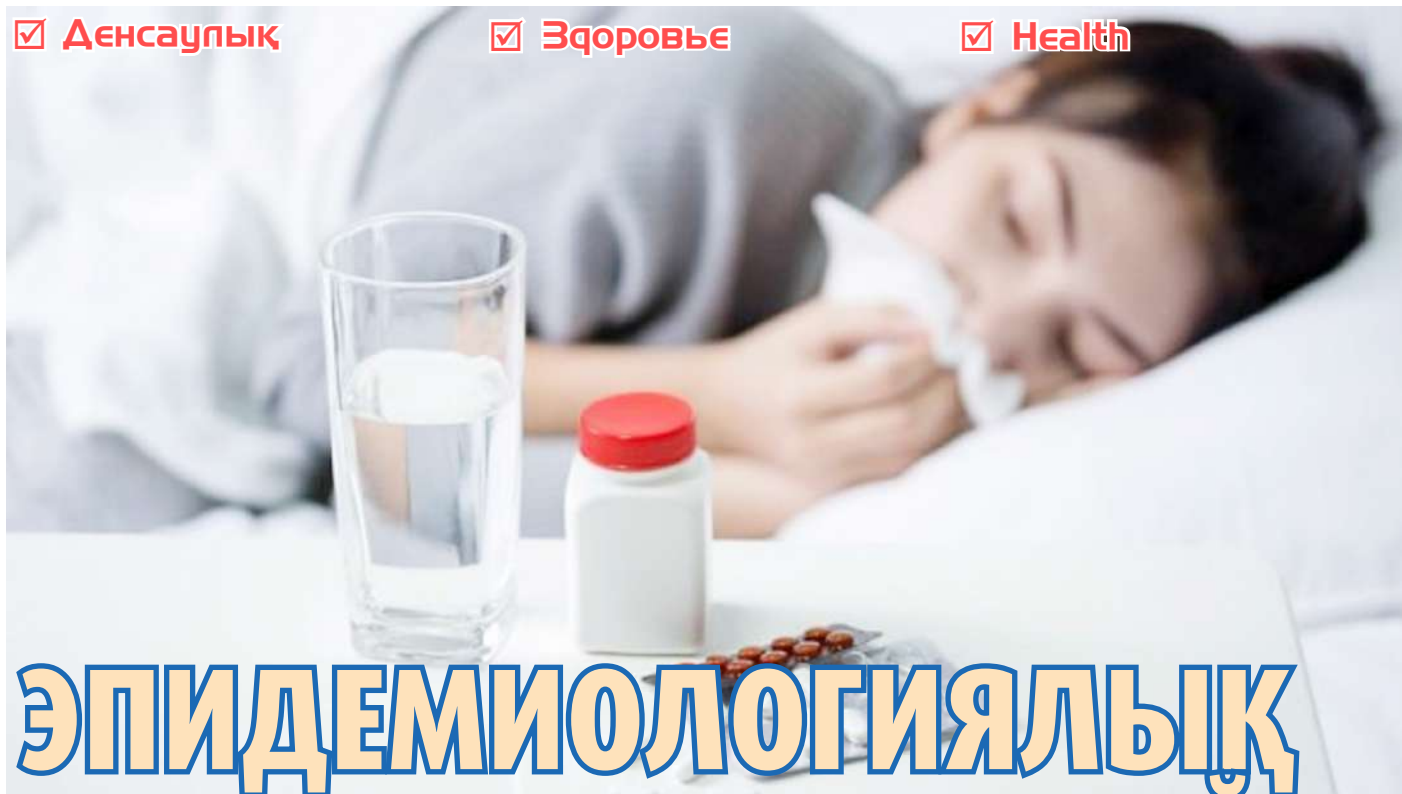

☑ Денсаулық

☑ Зорověе

☑ Health

ЭПИДЕМИОЛОГИЯЛЫҚ МАУСЫМ СӘУІРГЕ ДЕЙІН

Ақтөбе қалалық қоғамдық денсаулық сақтау басқармасының эпидемиологиялық қадағалау бөлімінің бас маманы Алмағамбет Айнұр Итбайқызы тұмаудан эпидемиологиялық маусым сәуірге дейін жалғасатынын ескертіп, одан қалай сақтануға болатынын айтып берді. Сұрақтарды қойған Гүлнара Дауылбайқызы.

— Тұмау ауруының пайда болуы және шарықтауы күз-қыс айларына тән. Дегенмен біздің аймақта көктем шуақты бола бермейді. Көктемде тұмаудан сақтанудың өз ерекшелігі болады ма?

— Ерекшелігі жоқ. Негізі Қазақстан Республикасында тұмау ауруынан эпидемиологиялық маусым 1 қазаннан 1 сәуірге дейін жалғасады, наурыз айы да қолдайсыз болуы мүмкін, сондықтан эпидемиологиялық маусым кезіндегі профилактикалық шаралар көктем кезінде де сақталуы керек. Оларды тағы бір еске сала кетейін:

— таза ауада жиі серуендеу, саябақтарда жүру, тыныс алуды реттеу, бұлар өкпенің вентилиациясын жоғарылатады, қан айналымы жүйесін жақсартады;
— жеке гигиенаны сақтау, жиі қолды сабынмен және спирт негізіндегі заттармен жуу;

— жүйелі түрде үйді және жұмыс орнын желдетіп тұру;
— «С» дәрумені бар өнімдерді тамақта қолдану (лимон, бал, таңқурай және т.б.).

— адамдар көп жүретін жерден алшақ болу;
— дене шынықтырумен, спортпен, ағзаны шынықтырумен айналысу қажет.

— Қыс аяқталғанда дәрігерлер тұмау ауруы туралы маусымдық көрсеткіштерді жариялайды. Биылғы көрсеткіштерде өткен жылдармен салыстырғанда өзгешелік байқалды ма? Вирус жұқтырмаудың жолдарын халық ескере бастаған сияқты ғой..

— 2018-2019 жылдың тұмау ауруынан эпидемиологиялық маусымы әлі жалғасады, дегенмен бүгінге дейінгі мәліметті жариялауға болады. Ақтөбе қаласы бойынша тұмау ауруының — 59 жағдайы тіркелді, оның ішінде 14 жасқа дейінгі балалар арасында —

37. 2017-2018 жылдың эпидемиологиялық маусымдында тұмау ауруының — 39 жағдайы тіркелді, оның ішінде 14 жасқа дейінгі балалар арасында — 18 жағдай. Салыстырмалы түрде қарағанда биылғы эпидемиологиялық маусымда көрсеткіш жоғары болып тұр. Тұмаудың алдын алуын ылғи халыққа түсіндіреміз, оны тұрғындар жақсы біледі. Дегенмен, сақтық шараларын ескеру аз. Тұмау ауруынан сақтанудың бірден бір тиімді жолы — вакцинациялау.

— Тұмаудың басты белгілері тез емделгенімен, оның зардабынан басталатын көкжөтел адамды көп қинайды. Осындай жағдайда қалай емделген тиімді?

— Тұмаумен ауырғанда өзіңіз емідеумен айналысуға болмайды. Науқасқа міндетті түрде дәрігерді үйге шақырту керек. Дәрігердің тексеруінен кейін тағайындалған қажет ем-дом шараларын ғана қолданған ләзім. Ауру басталған уақытта тез емделсе, арты көкжөтел т.б. сияқты асқынуларға әкелмейді.

— Дәрігерлер қауымы жыл сайын тұмау жұқтырмау жайлы дабыл қағып, одан сақтану жолдарын айтып отырғанымен, тымау дерегі тіркелмеген жыл жоқ?

— Тұмау ауруынан сақтанудың бірден бір жолы — вакцинациялау екенін айттық, біздің қалада тұрғындардың 10% ғана екпе қабылдады. Тұрғындар екпені көбірек алса, тұмау ауруының тіркелуі азаяр еді.

№2 (434)
25 ақпан
2019 жыл

Zhubanov University

Облыстық
ақпараттық-
танымдық газет

1997 жылдың 12 наурызынан бастап шығып келеді

GÖRÜŞÜRÜZ GÜZEL TÜRKİYE

Осы санда

МОЕ
ВРЕМЯ —
НОЧЬ **11 6**

ТҰҢҒИЫҒЫ
ТАҒЫЛЫМ
ТАРИХ **12-13 66**

№	Жазылуы	Доббасталуы	№	Жазылуы	Доббасталуы
1	A a	[a]	17	Ń ń	[ɲ]
2	Ä ä	[ɛ]	18	O o	[o]
3	B b	[b]	19	Ö ö	[ø]
4	D d	[d]	20	P p	[p]
5	E e	[e]	21	Q q	[k]
6	F f	[f]	22	R r	[r]
7	G g	[g]	23	S s	[s]
8	Ğ ğ	[ɣ]	24	T t	[t]
9	H h	[x], [h]	25	U u	[y]
10	I i	[i]	26	Ü ü	[y]
11	J j	[j]	27	V v	[v]
12	K k	[k]	28	Y y	[y]
13	K k	[k]	29	Ÿ ŷ	[y]
14	L l	[l]	30	Z z	[z]
15	M m	[m]	31	Sh sh	[ʃ]
16	N n	[n]	32	Ch ch	[tʃ]

ЛАТЫН
ГРАФИКАСЫНА
НЕГІЗДЕЛГЕН
ҚАЗАҚ ТІЛІ
ӘЛІПБИІ МЕН
ЖАЗУЫН
ҮЙРЕТУДІҢ
1-2 САБАҚТАРЫ

14-15 66

4-5 66

Газет ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде қайта тіркеліп, №16883-Г куәлігі 08.02.2018 ж. берілген.

Газет айына бір рет шығады
Газет бетінде жарияланған материалдарды көшіріп басу үшін міндетті түрде редакцияның рұқсаты керек.

Zhubanov University
облыстық ақпараттық-
танымдық газеті

Меншік иесі:
ҚР БЖҒМ «Қ.Жұбанов атындағы
Ақтөбе өңірлік мемлекеттік
университеті» ШЖҚ РМК-ы

Ректор
Бауыржан Ердембеков

Бас редактор
Гүлнара Қараша

Аудармашы:
Ақбота Орманбекова

Дизайнер:
Айгерім Нуршина

Фотограф:
Есет Саргузин

Редакцияның мекенжайы:
030000, Ақтөбе қаласы,
Гришин көшесі, 7 «А»
337 бөлме

E-mail:
gazetaZhU@mail.ru
Сайт: www.arsu.kz

Facebook: ZhU oblystyq gazetі

Таралымы: 5000 дана

Ауың аушықты жаңалықтары

Главные новости месяца

Өңір жастары кәсіпкерлікке STARTUP АКАДЕМИЯСЫНДА ҮЙРЕНЕДІ

Ақтөбеде Жұбанов университетінің база-сы негізінде StartUp Академиясы ашылды. Академияда өңірдегі кез келген жастың кәсіпкерлік дағдыларына үйренуіне болады. Мұнда талаптанған жастардың идеясын толық жүзеге асыруға қамқорлық жасалмақ. Академияның кәсіпкерлер алаңында тігін цехы, биологиялық зертхана, мүсін жасау кабинеті, асхана бөлмесі жұмыс істеп тұр. Жастар кәсіпкерлігін дамыту жұмыстары Жұбанов университетінің ректоры, профессор Бауыржан Ердембековтің бастамасымен осыдан екі жыл бұрын қолға алынған болатын. Ол үшін университетте арнайы Инновация және кәсіпкерлікті дамыту орталығы ашылды. Оның басшылығына жас бастамашыл оқытушы Әсел Шетиева тағайындалды. Содан бері студент-жастар StartUp – 2017», «Жас проджект» республикалық байқауларына белсене қатысып, 6 стартап жоба бойынша жалпы көлемі 7 миллион теңге грант ұтып алды. Алғашқы байқау жеңімпазы – «Ақылды бала бақша» жобасының нәтижесінде «Zereg» балаларды дамыту орталығы ашылды.

стартап жобаларына баға берді. Осылайша 12 жоба іріктеліп алынды. Жеңімпаз жобалардың бәрі – Жұбанов университетінен ұсынылғандар. Атап айтқанда: 3 стартап: «MidMar», «Dragon Breath», «Вверх» экономика және құқық факультетінен, 3 стартап: «Экосумки», «Хлорофитум», «Емен» жаратылыстану факультетінен, 2 стартап: «Noname», «Freedom» шетел тілдері факультетінен, 2 стартап: «Handmade_Nessi» және «Unique» кәсіби-шығармашылық факультетінен, 1 стартап: «24 element» техникалық факультетінен және 1 стартап: «3DX» физика-математика факультетінен.

МОЛОДЕЖЬ РЕГИОНА МОЖЕТ ОБУЧИТЬСЯ БИЗНЕСУ В STARTUP АКАДЕМИИ

В Актөбе на базе университета Жубанова открылась StartUp Академия. В ней основам предпринимательства может обучиться каждый желающий представитель молодежи области. Здесь планируется оказать содействие реализации бизнес-идей молодых актюбинцев. На предпринимательской площадке Академии работают швейный цех, биологическая лаборатория, скульптурный кабинет, столовая. Развитие молодежного предпринимательства было взято под контроль ректора университета Жубанова Бауыржана Ердембекова два года назад. Для этого в вузе был открыт специальный Центр инноваций и предпринимательства, руководителем которого назначена молодой учёный Асель Шетиева. С тех пор студенты со своими идеями приняли участие в республиканских конкурсах «StartUp – 2017», «Жас проджект». По их итогам 6 стартап проектов на общую сумму 7 миллион тенге выиграли грант. Согласно проекту первого соискателя гранта «Умный детский сад» — был открыт Центр детского развития «Zereg».

На церемонии открытия StartUp Академии приняли участие ректор Алматинского университета менеджмента Гулмира Корганбаева, руководитель областного управления предпринимательства Анар Даржанова, директор Актюбинского филиала ФРП «Даму» Берик Нурғалиев. Выступая перед молодежью, ректор университета Бауыржан Ердембеков указал на отрасли, которые наиболее выгодны для открытия собственного дела. «Брендом Актөбе является тары (просо). Использовать его как сырьё можно создавать новые продукты для продовольствия. Я надеюсь, что на этой площадке вы сможете всецело реализовать свои идеи», - сказал он.

Сразу после открытия Академии стартовал «#2 Startup Fair» (выставка Стартапов), 70 проектов прошли инкубацию. За два дня стартаповые развили свои предпринимательские навыки и понакомились с бизнес-моделью «Канвас».

Поэже, за круглым столом опытное жури оценило идеи молодежи. В его составе руководитель «LikeЦентр Актөбе» Жуман Зине, основатель проекта «Fashion Syndicate», дизайнер Малика Дуйсенбаева, член Ассоциации деловых женщин Казахстана, директор ТОО «Багетто» Жанымгуль Төлеуова, директор ТОО «Abyz Group» Ерлан Асанов, основатели ТОО «Adil nurtabys» Нуртуған Адилев и Ислам Исенгазиев и руководитель отдела «Нефинансовой поддержки бизнеса» РГП «Атамекен» Ержан Нурғалиев. Было отобрано 12 представленных проектов университетом Жубанова. Это 3 стартапа: «MidMar», «Dragon Breath», «Вверх» факультета экономики и права, 3 стартапа: «Экосумки», «Хлорофитум», «Емен» факультета естествознания, 2 стартапа: «Noname», «Freedom» факультета иностранных языков, 2 стартапа: «Handmade_Nessi» и «Unique» профессионально-творческого факультета, 1 стартап: «24 element» технического факультета и 1 стартап: «3DX» физико-математического факультета.

THE YOUTH OF THE OBLAST CAN STUDY BUSINESS IN THE STARTUP ACADEMY

In Aktobe, was opened StartUp Academy on the basis of Zhubanov University. In it the academy can study any interested representative of the youth of the oblast. It is planned to assist in the implementation of the business ideas of young people. A sewing workshop, a biological laboratory, a sculptural study and a canteen are working at the Academy's business premises.

The development of youth entrepreneurship was brought under the control of the rector of Zhubanov university Bauyrzhan Yerdembekov two years ago. To this end, a special Center for Innovation and Entrepreneurship was opened at the university, with the young scientist Assel Shetiyeva appointed as its head. Since then, students with their ideas took part in the republican competitions "StartUp - 2017", "Zhas Prodzhekt". According to their results, 6 start-up projects totaling 7 million тенге won a grant. According to the project of the first applicant for the grant was opened "Smart kindergarten", the Zerek Children's Development Center.

Rector of Almaty University of Management Gulmira Korganbayeva, head of the regional department of entrepreneurship Анар Darzhanova, director of Aktobe branch of "Damu" Berik Nurgaliyev took part in the opening ceremony of the StartUp Academy. Speaking to young people, the rector of the university, Bauyrzhan Erdembekov, pointed out the sectors that are most beneficial for starting their own business. "Aktobe's brand is tara. (Millet). Using it as a raw material, you can create new products for food. I hope that on this platform you will be able to fully realize your ideas," said he.

Immediately after the opening of the Academy, the "#2 Startup Fair" (the Startup Exhibition) started, 70 projects were incubated. In two days, startups developed their entrepreneurial skills and got acquainted with the Kanvas business model. Later, at a round table, an experienced jury evaluated the ideas of the youth. It includes Zhuman Zine, the head of the Like Center Aktobe, founder of the Fashion Syndicate project, designer Malika Duysenbaeva, member of the Association of Business Women of Kazakhstan, director of Baghetto LLP Zhanymgul Toleuova, director of Abyz Group LLP Erlan Asanov, founders of Adil Nurtabys LLP Nurtugan Adilov and Islam Isengaziev and Head of Non-financial Business Support Department of the RSE Atameken Yerzhan Nurgaliyev. 12 projects submitted by Zhubanov University were selected. These are 3 startups: "MidMar", "Dragon Breath", "Up" of the Faculty of Economics and Law, 3 startups: "Ecobags", "Chlorophytum", "Emen" of the Faculty of Natural Science, 2 startups: "Noname", "Freedom" of the Faculty of Foreign Studies languages, 2 start-ups: "Handmade_Nessi" and "Unique" of the vocational art department, 1 start-up: "24 element" of the technical department and 1 start-up: "3DX" of the Physics and Mathematics Faculty.

жобаны жүзеге асыру барысында, ең алдымен, қазақ тілінің дыбыстық жүйесі ескерілді, бір әріп – бір дыбыс, бір әріп – екі дыбыс және бір дыбыс – диграф жүйесі принципі негізге алынды», — деп жаңа нұсқаны таныстырған болатын.

Table with 3 columns: №, Латын таңбасы, Кирилл таңбасы. It lists Latin and Cyrillic characters from Aa to Mm.

Қазақ тілінің 8 дыбысын таңбалайтын 8 диграф туралы:

Table with 5 columns: №, Латын таңбасы, Дыбыс-талуы, Транскрипциясы, Мысалы. It lists 8 digraphs: Ae/ae, Oe/oe, Ng/ng, Gh/gh, Ch/ch, Sh/sh, Zh/zh and their examples.

Депутаттарға таныстырылған осы «Мемлекеттік тілдің бірыңғай стандартты әліпбиінің нұсқасы» деп аталған латын негізді қазақ тілі әліпбиінде 25 әріп және 8 дыбысты таңбалайтын 8 диграф (қосарланған таңба) ұсынылған болатын. Диграф деген сөзді «бір дыбысты қос әріппен таңбалау» деп түсінген жөн. Әліпбиде «бір әріп – бір дыбыс» ұстанымымен әр дыбысқа бір-бір әріп алынса да, бас-басына латынша жеке әріп жетіспегендіктен, қазақ тілінің «Ә, Ө, Ү, Ң, Ғ, Ҷ, Ш, Ж» дыбыстары қосарланған әріптермен (диграф-екі әріппен) таңбаланған еді. Сонымен қатар «і» және «и» екі түрлі дыбысымыз латынның бір ғана «i» әрімімен, «х», «һ» екі дыбысты латынның бір ғана «H» әрімімен, яғни «бір әріп – екі дыбыс» ұстанымымен таңбаланды. Сондықтан әліпбидің «бір әріп – бір дыбыс» ұстанымы халықтың көңілінен шықса да, «бір әріп – екі дыбыс» ұстанымымен алынған «i», «H» әріптері, «бір дыбыс-екі таңба, диграф жүйесі» ұстанымымен алынған 8 диграф халықтың, соның ішінде тіл мамандары тарапынан толық қолдау таба алмады. Қазақ жазуы тарихында болмағандықтан, бір дыбысты қос таңбамен, диграфпен, белгілеу жазуда біздің қалыптасқан әдетімізге біршама қолайсыздықтар туғызатын еді.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 26 қазандағы №569 Жарлығымен бекітіліп, халық талқылауына ұсынылған екінші «Латын графикасындағы қазақ әліпбиінің біркелкі стандарты жобасында» апостроф (дәйекші) қолданылды.

Table with 3 columns: №, Жазылуы, дыбыс-талуы. It lists 32 Latin characters and their phonetic symbols in brackets.

Елбасы Жарлығымен бекітіп, тағы да халық талқылауына ұсынылған бұл латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиінің екінші жобасында 32 әріп болды. Оның ішінде Hh-[x], [h] және I'-[i], [i] бір әріппен екі дыбысты таңбалап тұр. Әліпбиде 9 дыбыс дәйекші(апостроф) арқылы таңбаланған. Әліпбиде «ң» дыбысы екі түрлі (N' n'-[ñ], [ŋ]) таңбаланып берілді. Әліпбиде 9 дыбыс дәйекші арқылы таңбаланған.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2018 жылғы 19 ақпандағы № 637 Жарлығы бойынша «Қазақ тілі әліпбиін кириллицадан латын графикасына көшіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 26 қазандағы №569 Жарлығына өзгеріс енгізілді. Бұл әліпбиіміздің үшінші нұсқасы болды.

Table with 3 columns: №, Жазылуы, Дыбысталуы. It lists 32 Latin characters and their phonetic symbols in brackets, including digraphs like [x], [h], [i], [u], [y], [j], [z], [m], [n].

Әліпбидің бұл нұсқасының ерекшелігі-апостроф орнына әріпүсті ноқат алынуы. Әріпүсті ноқат жазуға, қабылданымға оңтайлы екені байқалады. Әліпбиде бұрынғысынша 32 әріп алынған. Оның ішінде кірме сөздердегі 6 дыбыс (и, в, ф, һ, х, ч), және бір әріппен екі дыбысты таңбалап тұрған екі әріп бар, олар H -[x], [h] және I -[i], [i], сонда барлығы 34 дыбыс таңбаланған. Әліпбидегі 6 дыбыс әріпүсті ноқат арқылы (ә, ө, у, ғ, ң, ү) таңбаланған. Сонымен бірге екі дыбыс қос әріппен (диграф) таңбаланған (Ch-[Ч] , Sh-[Ш]). Қазақ тілінде «Ш» дыбысы жазуда көп қолданылатындықтан, ғалымдар тарапынан «оны екі әріппен таңбалау жазуымызды қиындата түсуі мүмкін» деген ой айтылды. Әліпбидегі 22 әріптің қай дыбысты таңбалап тұрғаны талас туғызбайды, сондықтан оны қателеспей тануға болады: (Aa-[a], B b-[b], D d-[d], E e-[e], F f-[f], G g-[g], Hh-[h], I i-[i], J j-[j], K k-[k], L l-[l], M m-[m], N n-[n], O o-[o], P p-[p], Q q-[q], R r-[r], S s-[s], T t-[t], V v-[v], Y y-[y], Z z-[z]). Ал бұдан басқа 7 әріптің қай дыбысты таңбалап тұрғанына ден қойып, мұқият танысып, оны қателеспей оқуға үйрену керек (I i-[i] ; I' i' -[i], [i] ; U u-[y] ; Y' y' -[y] ; Y y' -[y]). Бұдан кейін әліпбидегі 6 әріп әріпүсті ноқатымен берілген сынарларымен қосылып, 12 дыбысты беріп тұрған таңбаларға көз үйретіп, оқып үйренген жөн: (Aa-[a], A' a' -[a] ; G g-[g], G' g' -[g] ; N n-[n], N' n' -[n] ; O o-[o], O' o' -[o] ; U u-[y], U' u' -[y] ; Y y-[y], Y' y' -[y]). Әліпбиде сынары жоқ, тек дара таңбаланған 16 әріп бар.

Дауысты дыбыстарды таңбалайтын әріптер: а, ә, о, ө, и, ұ, ү, і, е . Дауыссыз дыбыстарды таңбалайтын әріптер: б, в, д, ф, г, ж, к, қ, л, м, п, һ, р, г, с, т, ұ, і, з, һ, ш, ч. Бұрынғы кирилл таңбалы әліпбиімізде 42 әріп болса, енді одан 8 әріп (ә, ц, щ, ь, э, ю, я) қысқарып қалды.

Осы сабағымызды қорыта айтқанда, латын әліпбиі – өркеніеттің жазуы, өмірдің өзі талап етіп отырған басты қажеттіліктердің бірі деп білеміз. Сондықтан латын графикасына көшірілген қазақ әліпбиі де осы көшке ілескеніне қуанамыз. Сіздерді келесі сабақта күтеміз.

Жаңа емле

Новый алфавит

New alphabet

ЛАТЫН ГРАФИКАСЫНА НЕГІЗДЕЛГЕН ҚАЗАҚ ТІЛІ ӘЛІПБИ МЕН ЖАЗУЫН ҮЙРЕТУ САБАҚТАРЫ

Құрметті газет оқырмандары!

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында қазақ тілі әліпбиі мен жазуын латын графикасына көшіру қажеттігін айтқан болатын. Қазіргі таңда Елбасы тапсырмасын орындау мақсатында бүкіл еліміз бойынша латын әліпбиіне өту шаралары жоспарлы түрде жүзеге асырылып жатыр. Білім және ғылым министрлігінің бұйрығына сәйкес білім берудің барлық деңгейінде 2025 жылға дейін қазақ тілі әліпбиін латын графикасына көшіру кестесі жасалып, 2020 жылдан бастап бірінші сыныптың оқушылары жаңа әліпби бойынша оқытыла бастайды. Осы бағыттағы университеттің жоспарына сәйкес, Zhubanov University үш тілді облыстық ақпараттық-танымдық газеті редакциясының бастамасымен «Латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиі мен жазуын үйрету сабақтары» жүргізіліп отыр. Бұл жоба әліпби үйретудің оңтайлы технологияларын ескере отырып дайындалған 10 сабаққа негізделген. Сабақтар газеттің әр санында жарияланып отырады. Жобаның нәтижесі 2019 жылдың аяғында қорытындыланады. Жобаға қатысушылар арнайы тест сынағын тапсырып, білім деңгейлерін растайтын сертификат алады. Бөріңізді жобаға қатысуға шақырамыз.

Сабақтардың бейнежазбасын газеттің Facebook әлеуметтік желісіндегі Zhubanov University және парақшасынан қарай аласыздар.

Сабақты жүргізуші: Нұрбол САДУАҚАС, филология ғылымдарының кандидаты, доцент.

1-САБАҚ ЛАТЫН ХАЛҚЫ, ОНЫҢ ТІЛІ, КЛАССИКАЛЫҚ ӘЛІПБИ МЕН ҒЫЛЫМЫ ТУРАЛЫ

Әліпби мен жазу адамзат тарихындағы құнды дүниелердің бірі ретінде ұрпақтан-ұрпаққа мирас етіп қалдыратын рухани байлығымыз болып табылады. Қазіргі заман — жазу заманы, ғылым мен техника, оқу-білім, ақпарат, жаңа технологиялар заманы. Адам жазу арқылы білім алады, жазу арқылы бір-бірімен байланыс жасап, жүрген-тұрғанын, жасаған жұмыстарын да жазып отырады, яғни хаттама, түрлі қатынас іс қағаздары, интернеттегі әлеуметтік желілер т.б. арқылы хабарласулар — бәрі де жазу арқылы жүзеге асады. Жер жүзінде латын әліпбиі барлық салада қолданылады. Дәрі-дәрмек атаулары, математика, физика, химия формулалары, көптеген терминдер, мамандықтарға қатысты ғылыми едебиеттер т.б. латын әліпбиімен байланысты. Жаңа заманда өмір сүріп, білім алу, еңбек ету, белгілі бір мамандықты игеру, т.б. адамның белсенді іс-әрекеттері мемлекеттік тіл мен ағылшын тіліне, оның жазуына тікелей байланысты. Әлемдегі барлық ақпарат латын әліпбиіндегі ағылшын тілінен айналып өте алмайды. Сондықтан латын әліпбиі — өркениеттің жазуы ретінде өмірдің өзі талап етіп отырған басты қажеттіліктің бірі. Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаев 2017 жылғы 12 сәуірде жариялаған «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» туралы мақаласында «Қазақ тілін біртіндеп латын әліпбиіне көшіру жұмыстарын бастауымыз керек», — деген болатын. Елбасының рухани жаңғыру бағытында баяндалған мақаласындағы қазақ жазуын латын көшіру туралы ұстанымдары Мәңгі Елдің болашағына, мемлекеттік тілдің келешегіне жасалған игі іс маңызды тарихи оқиға ретінде халықтың зор ықыласына ие болды.

Латын әріптері туралы айтқан кезде алдымен латын халқы, оның тілі және әліпбиінің тарихынан да хабардар болуымыз керек. Латын тарихы өте терең, қысқаша айтсақ, олардың мекені Италия жеріндегі Лациум деген жазықтықта орналасқан б.з.д. VIII ғ. латын тайпасы негізін қалаған Рим қаласы болды. Б.з.б. I ғасырдың аяғында көп жерлерді жаулап алған Рим үлкен мемлекет боп V ғасырға дейін өмір сүрді, бүкіл Жерорта теңізі, Испаниядан Грецияға, Кіші Азия мен Египетке дейінгі және қазіргі Франция территориясы, Англия мен Германияның кейбір бөліктері т.б. жерлер Римнің қол астында болып, римдік мемлекеттің тұрғындары латын тілінде сөйлеген. Осы уақытта билік жүргізген империялық Рим мемлекетінің ресми тілі де латын тілі болғандықтан оның тілі мен жазуы бүкіл антик әлеміне тарап, еуропалық өркениеттің негізі болған. Кейіннен Рим мемлекеті ыдыраған кезде оның құрамындағы түрлі ұлттар да бір-бірінен алшақтап, олардың тілдері де өз жолдарын тапты. Сондықтан қазір латын халқы жоқ, лингвистикалық классификация бойынша латын тілі өлі (яғни, қазіргі кезде қолданылмайтын) италийлік тілдерге жатады. Латын тілінің негізінде ұлттық тілдер, яғни романдық тілдер — итальян, француз, испан, португал, румын және молдаван т.б. тілдері өз алдына қалыптасқан екен. Латын әліпбиінің қазіргі бізге жеткен таныс түрі б.з.д VI-III ғ.ғ. құрылған. Орта ғасырда латын әліпбиі Еуропаға тарады, оны Африка, Америка және Азия халықтары пайдаланды.

Классикалық латын әліпбиі 26 әріптен тұрады, олар 6 дауысты, 20 дауыссыз дыбысты таңбалайды: Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Ww, Xx, Yy, Zz. Латын әріптері роман, герман және басқа да тілдер жазуына негіз болған. Бірақ барлығы да латын әріптерін алғанымен, әр халықтың әліпбиіндегі әріптердің бәрі де бірдей фонемаларды таңбалай бермейді, әр әліпбидің өзіндік ерекшеліктері мен өзгешеліктері бар. Әріптің аз болуы әр тілдің дыбыстар санына сай келмегендігінен, бір дыбысты бірнеше әріппен біріктіріп таңбалау қажет

болған. Бір дыбысқа бір таңба ұстанымы толық сақталмады. Әріп тіркестері алынып, бір дыбысқа екі әріп ұстанымы қоса жүрді. Дегенмен латын әріптерін қолданса да, Еуропа халықтарының әліпбиінде өзгешеліктер бар. Мысалы: «X» фонемасы: неміс тілінде - Ch, ағылшын тілінде - Kk, француз тілінде - Kk, ал «Ш» фонемасы; неміс тілінде — sch, ағылшын тілінде — Sh, француз тілінде — sz таңбалары арқылы жазылады. Француз тілінде 17 дауысты, 18 дауыссыз, неміс тілінде 16 дауысты, 21 дауыссыз, ағылшын тілінде 15 дауысты, 15 дауыссыз және дифтонгтар бар. Сондықтан латынға өткен біздің туысқан түркі халықтарының әліпбиінде де өзгешеліктер болуы заңды құбылыс деп білеміз. Біздің латын негізді әліпбиімізде де ана тіліміздегі дыбыстарға байланысты өзіндік ерекшелігі болады.

Латын тілінің дамуын тарихта үш кезеңге бөліп көрсетеді. Б.з.д III ғасырда «Рим әлемі» орнатылды, оның әдеби тілі ретінде латын тілі мемлекеттік тіл деңгейінде қолданылды. Латын тілінің бұл гүлдену кезеңі классикалық немесе «алтын латын» деп аталды. Одан кейінгі б.з. I-II ғасырлары классикалық «күміс латын» кезеңі деп есептелді. «Алтын» және «Күміс» кезеңдерінде латын тілі бір қалыпты дамыды. Б.з. II-VI ғасырларында латын тілінің үшінші кезеңі әдеби және халық сөйлеу тілдерінің бір-бірінен алшақтай бастағанымен ерекшеленеді. Өте үлкен жерлерді басып алған Римнің дөуірлеп тұрған кезеңіндегі 400 жылдай уақытта латын тілі көптеген өзгерістерге ұшырап, жергілікті сөйлеу ерекшеліктері еріс алып, уақыт өте келе классикалық латын тілінде қарапайым халық сөйлескен жоқ. Ол «өлі тілге» айналды. Бірақ латын тілінде қалыптасқан ғылым-білім, латын әріпмен жазылған мәдени мұралар сақталып қалды. Әлем мәдениетінде латын поэзиясының өкілдері, ақындар, шешендер ретінде Тит Лукреций Кар, Гай Валерий Катулл, Публий Вергилий Марон, Квинт Гораций Флакк, Марк Туллий Цицерон, Гай Юлий Цезарь, т.б. есімдері тарихта қалды. Ал латын тілі Марк Порций Катон, Марк Теренций Варрон, Луций Анней Сенека, Публий Корнелий Тацит, Гай Светоний Транк Вилл, т.б. ғылыми еңбектерінде қолданылған. Еуропалық мәдениеттің жаңа дәуірі болған 14-16 ғасырлардағы қайта өрлеу және жаңа заман дәуірінде латын классикасын жинау, басып шығару және оны оқу кезеңі болды. Осы кезеңде көптеген грек авторларының еңбектері латын тіліне аударылды. Кейіннен жазылған еңбектерден де латын тілі, оның терминдерін көре аламыз. Өйгілі ғалым Исаак Ньютон, философ Кант, орыс ғалымы Ломоносовтың кейбір еңбектері латын тілінде жазылды. Ежелгі Греция мен Рим ғалымдарының латын тілінде жазылған еңбектері өлемдік медицинаның дамуына үлкен үлес қосты. Медицина сияқты салада латын әрдайым маңызды қызметтік тіл және терминологияның дерек көзі болды. Латын тілінің негізінде XVI-XIX ғасырларда романдық тілдер, яғни итальян, француз, испан, португал, румын және молдаван т.б. тілдері, өз алдына қалыптасып болады.

Түркі халықтары жазуының латынға көшірілу тарихы бүкіл түркі халқы зиялыларының алғашқы жиыны саналған 1926 жылғы 26 ақпан мен 5 наурыз аралығында Бакуде өткен I бүкілодақтық түркітанушылар съезінен бастау алады. Қазақстандағы латынға көшу ісін күшейту мақсатында 1926 жылы «Қазақ латын әліпбиінің қоғамы» құрылып, оның басшысы болып Т.Шонанов тағайындалады. Одан кейін Қазақ республикасы үкіметінің басшысы Н.Нұрмақов төрағасы болған Жаңа қазақ әліпбиінің уақытша комиссиясы да құрылып, баспасөз беттерінде де араб жазуын сынап, латын әліпбиінің артықшылықтарын насихаттайды. Осы кезеңде КСРО Орталық Атқару Комитеті мен КСРО Халық Комиссарлары Кеңесінің Президиумы 1929 жылғы 7 тамызда латындандырылған жаңа әліпбиі — «Біртұтас түркі алфавитін» енгізу туралы қаулы қабылдады. Осы қаулы бойынша латын әліпбиінің негізінде жасалған қазақ жазу үлгісі 1929 жылдан 1940 жылға дейін қолданылды. Ал 1940 жылғы 13 қарашада «Қазақ жазуын латындандырылған әліпбиден орыс графикасы негізіндегі жаңа әліпбиге көшіру туралы» Заң қабылданды. Қазіргі таңда егеменді ел ретінде өз таңдауымыз бойынша әліпбиіміз бен жазуымызды латын әліпбиіне көшіруге шешім қабылдадық. Енді осы игілікті істің тез жүзеге асырылуына үлес қосуымыз керек.

2-САБАҚ ЛАТЫН ГРАФИКАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘЛІПБИ

Туысқан түркі халықтарының жазу тарихына көз салсақ, латын әліпбиіне түркі тілі 1928 жылы, әзірбайжан тілі 1991 жылы, өзбек тілі 1993 жылы көшірілген. Қазіргі латынды қолданатын елдердің әліпбилеріне қарасақ, барлығы бір әліпбиді пайдаланса да, әліпбилеріндегі әріптер бәрінде бірдей емес, кейде бір дыбысты екі-үш әріппен біріктіріп таңбаласа, енді бірде классикалық латын әліпбиінде жоқ, басқа әліпбилерден алынған әріптермен де таңбалауға тура келгенін көруге болады. Латынға көшкен ағайын елдердің тәжірибесін зерделей отырып, қазақ елі де Елбасының бастауымен латынға көшуге бел буды.

Қазақ тілі әліпбиін латын графикасына көшіру мақсатында халық талқылауына үш рет әліпби жобасы ұсынылды. «Мемлекеттік тілдің бірыңғай стандартты әліпбиінің нұсқасы» деп аталған алғашқы жоба 2017 жылдың 11 қыркүйегінде Парламент депутаттарының талқылауына ұсынылды. Латынша қазақ әліпбиінің 26 таңбадан тұратын бұл жобасын Мәдениет және спорт министрлігіне қарайтын Ш.Шаяхметов атындағы Тілдерді дамытудың республикалық үйлестіру-әдістемелік орталығының директоры, филология ғылымдарының кандидаты Ербол Тілешов: «Осы

Top news of the month

«ЖҰБАНОВТАР ШАҢЫРАҒЫ» МЕГА ЖОБАСЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛАДЫ

«Жұбановтар шаңырағы» мега жобасын өткізуді ұсынған Жұбанов университетінің бастамасын Ақтөбедегі ағайын-туыс Жұбановтар есіміндегі барлық оқу орындары мен мекемелер қолдап отыр. Мега жобаның жоспарын талқылауға А.Жұбанов атындағы Ақтөбе музыкалық колледжі, Өнер орталығы, «Жұбановтар әлемі» мәдени орталығы, Мұғалжар ауданы Жаңа тұрмыс негізгі мектебі, Қ.Жұбанов атындағы орта мектеп, А.Жұбанов атындағы орта мектеп, А.Жұбанов атындағы балалар саз мектебі, Ембі қаласындағы Ағайынды Жұбановтар мұражайы өкілдері қатысты. Жиынды жүргізген университеттің Әлеуметтік және тәрбие жұмыс-

тары жөніндегі проректоры Нұржан Бердыбаев мега жобаның мақсатымен таныстырып, оның сәтті жүзеге асуы еңді жастарының өміріне жаңа леп беретініне сендірді. Себебі «Жұбановтар шаңырағы» мега жобасының көздегені ағымдағы Жастар жылында киелі Жұбановтар әулетінен шыққан танымал тұлғалардың үлгі-өнегесіне құрмет көрсету арқылы ұрпақ тәрбиесіне сүбелі үлес қосу. Жиында Жұбанов университеті мега жобадағы өз жоспарын жария етті. Университетте мега жоба аясында атқарылмақ шаралар «Ақтөбе қаласының 150 жылдығы», «Лингвист-ғалым Құдайберген Жұбановтың туғанына 120 жыл толуы», «Жастар жылы» шеңберінде өтпек. Сондай-ақ аталмыш мега жоба бойынша «Есет Жұбановтың 90 жылдығын» атап өту, Ақтөбе қаласындағы №38 орта мектепке Есет Жұбановтың есімін беру, «Жұбанов кітапханасы» сериясын жалғастыру (жинақтар шығару) және өлемдік деңгейдегі дирижер, Ахмет Жұбановтың шебересі Алан Берібаевты туған елге шақырып, жағдай жасау, т.б. ұсыныстар айтылды.

НАЧНЕТ РЕАЛИЗАЦИЮ МЕГА-ПРОЕКТ «ЖҰБАНОВТАР ШАҢЫРАҒЫ»

Мега-проект «Жұбановтар шаңырағы», иницированный нашим университетом, подержали все учреждения региона, носящие имена представителей семьи Жубановых. Для обсуждения работы проекта за круглым столом встретились представители Актюбинского музыкального колледжа имени А.Жубанова, Центра искусств, культурного центра «Жұбановтар әлемі», основной школы «Жаңа

Тұрмыс» Мугалжарского района, средняя школа имени К. Жубанова, средняя школа имени А. Жубанова, детская музыкальная школа имени А. Жубанова, музей имени братьев Жубановых города Эмба. Модератор встречи, проректор по социальной и воспитательной работе университета Нуржан Бердыбаев рассказал о целях мега-проекта и выразил уверенность в его положительном эффекте на молодежи. Запланированный на Год молодежи проект направлен на воспитание нового поколения через уникальные факты о каждом члене семьи Жубановых. В ходе мероприятия университет Жубанова представил план реализации проекта. Все мероприятия пройдут в рамках 150-летия Актөбе, 120-летия лингвиста-ученого Кудайбергена Жубанова и Года молодежи. Также согласно проекту запланировано проведение 90-летия Есет Жубанова, присвоение его имени №38 средней школы Актөбе, продолжение серии «Жұбанов кітапханасы» (выпуск сборников), приглаше-

КЕЗДЕСУ АҚТӨБЕНІҢ 150 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛДЫ

Жұбанов университетінің «Экономика және менеджмент» кафедрасы қоғам қайраткері, профессор Үкітай Байжомартовтың ұрпақтарымен кездесу ұйымдастарды. Кафедраның профессор-оқытушылар құрамымен кездесуге танымал қоғам қайраткерінің қызы Гүлбану Үкітайқызы мен немересі Мәди Байжомартов келді. Сондай-ақ кездесуге Ақтөбе қаласы әкімінің орынбасары Құлпаршын Айдарханова да қатысты. Кездесуге қатысушылар Үкітай Байжомартовтың осында еңбек еткен жылдарын еске түсіріп, оның харизматикалық ұмытылмас тұлғасы мен соңында қалдырған ғылыми-шығармашылық еңбектері жайлы пікір алмасты. Кездесу аяғында қонақтар университеттің кітапхана қорына Ү.Байжомартовтың өмір жолы мен қызметі туралы, Ақтөбе қаласының тарихына байланысты, Ақтөбе облысы бойынша ҰОС ардагерлері жайында кітаптар мен бейнефильмдер сыйлады. Бұл құнды тартулар негізінде университетте арнайы қала — Ақтөбенің 150 жылдығына байланысты тағы бірнеше шара өткізу жоспарланды.

ВСТРЕЧУ ПРИУРОЧИЛИ К 150-ЛЕТИЮ АКТОБЕ

ние внука известного дирижера Ахмета Жубанова Алана Берібаева на Родину.

THE MEGA-PROJECT “ZHUBANOV SHANYRAGY” WILL START

The mega-project “Zhubanovtar Shanyragy”, initiated by our university, was supported by all departments of the oblast, which are bearing the names of the representatives of the Zhubanov family.

Representatives of Aktoбе Music College named after A. Zhubanov, Center for the Arts, Cultural Center “Zhubanovtar Alemi”, main school “Zhana Turmys” of Mugalzhар district, secondary school named after K. Zhubanov, secondary school named after A. Zhubanov, Children’s Music School named after A. Zhubanov, Museum named after the brothers Zhubanovs of Emba city.

The moderator of the meeting, vice-rector for social and educational work of the university Nurzhan Berdybaev spoke about the goals of the mega-project and expressed confidence in its positive effect on young people. The project, planned for the Year of Youth, is aimed at rising a new generation through unique facts about each member of the Zhubanov family. During the event, Zhubanov University presented a project plan. All events will be held within the framework of the 150th anniversary of Aktoбе, the 120th anniversary of the linguist, Kudaibergen Zhubanov, and the Year of Youth. Also, according to the project, the 90th anniversary of Eset Zhubanov, the assignment of his name to No. 38 of Aktoбе Secondary School, the continuation of the “Zhubanov Kitaphanasy” series (issue of collections), the invitation of the grandson of Akhmet Zhubanov’s famous Alan Beribayev to his homeland.

THE MEETING WAS DEDICATED TO THE 150TH ANNIVERSARY OF AKTOBE CITY

The meeting with the descendants of a public figure, Professor Ukityay Baizhomartov’s daughter Gulbanu Ukityaykyzy and grandson Madi Baizhomartov was held at the Department of Economics and Management of Zhubanov University, Deputy of Aktoбе Akim Kulparshyn Aidarkhanova also took part in the event. The meeting participants recalled the years of work with U. Baizhomartov at the university, his contribution to the development of science. The invited guests handed over books on the life and work of a public figure, the history of Aktoбе and the veterans of the Great Patriotic War to the library’s fund. Based on these unique gifts, the university plans to organize a number of events to celebrate the 150th anniversary of Aktoбе.

✓ **Au ақамы**

✓ **Чеповек месаца**

✓ **Person of the month**

GÖRÜŞÜRÜZ GÜZEL TÜRKİYE

«Ай адамы» айдарының кейіпкері Түркияның Сакарія университетінде «Құқықтану» мамандығы бойынша білім алып келген Жұбанов университетінің 2-курс студенті Дәурен Халелов. Ол академиялық ұтқырлық бағдарламасы бойынша іріктеуден өтіп, үстіміздегі оқу жылының бірінші семестрін түрік жоғары оқу орнында өткізген жастардың бірі, оқу үздігі, қоғамдық істер белсендісі.

Мектеп жасымнан тарих, саясат, құқық тақырыптары қызықтырады. Бастауыш сыныптарда Сарыжар (бұрынғы Хлебодаровка) ауылында, ата-әжемнің бауырында жүріп оқыдым. Үйдің үлкенімін, тұңғыш немеремін. Сондықтан мейірім мен шапағатты көп көрдім, дегенмен үлкен жауапкершілікті де сезініп өстім. Қаладағы №20 мектеп-лицейді бітірерде «Құқықтану» мамандығын таңдадым. Әкем осы салада. Баянды еңбегін жалғастырғым келді. Бірінші курсы үздік жоғары GPA мен аяқтадым, сабағыммен бірге түрік тілін үйретуші курсқа қатыстым. Түбі бір түркі тілі менің жанымға бір табан жақын. Негізі, қазіргі заман – білім заманы, көптілділік болашаққа жарқын жол ашады. Осыған дейін үш тіл білсем: ана тілім — қазақ тілін, мектепте оқыған тілім — орыс тілін, сонымен бірге өз бетімше игерген халықаралық ағылшын тілін. Міне, енді түрік тілін де меңгердім.

...Сакарія Түркияның ең ірі екі қаласы, Анкара мен Стамбулды бір бірімен байланыстыратын жол бойында орналасқан шаһар. Стамбулға қашықтығы 148 км, ал Анкараға қашықтығы 305 км. Шамамен бір миллионнан астам халық тұрады. Коджаэли, Бурса және Ескишехир сынды маңызды қалаларға бірнеше сағатта жетуге болады. Тарихи байлығы, көркем табиғаты өте тартымды. Қара теңіз бен Мәрмәр теңізі де жақын. Осы қа-

Иераполис амфитеатры біздің эрамызға дейінгі 2-ғасырда тұрғызылған ғимарат.

Сакарія университетіндегі Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік мерекесіне арналған концерт.

тындағы жұмыстарын жалғастыра берді.

Сонымен алғашқы Ақтөбе мұғалімдер институтын басқарғандар:

1. Залиев Н. — 1935 жылдың қаңтары – 1936 жылдың сәуірі аралығында;
2. Шейнессон С.Г. — 1936 жылдың сәуірі – 1937 жылдың тамызы аралығында;
3. Оспанов Қ. — 1937 жылдың тамызы – 1941 жылдың сәуірі аралығында;
4. Кантемиров Д.С. — 1941 жылдың сәуірі – 1943 жылдың желтоқсаны аралығында;
5. Пак Н.Ф. — 1943 жыл-

қаулысына сәйкес Ақтөбе мұғалімдер институты Н.Байғанин атындағы Қыздар педагогикалық институты болып қайта құрылды. Бұл республикадағы қазақ қыздарына жоғары педагогикалық білім беретін екінші жоғары оқу орны болды. Бұған дейін 1944 жылы Алматыда мемлекеттік Қыздар Институты ашылған болатын. Н.Байғанин атындағы Қыздар педагогикалық институтының алғашқы директоры болып бірінші З.М.Баймұхамбетова тағайындалды.

институты Н.Байғанин атындағы Ақтөбе мемлекеттік педагогикалық институты болып қайтадан құрылды. Оқу мерзімі 4 жыл, толық жоғары білім беретін педагогикалық институт 1954 жылғы 1 қыркүйектен жұмысын бастады. Алғашқы жылы институтқа 350 студент түсті. Оның 175-і қазақ мектептері үшін орыс тілі мен әдебиеті факультетіне, 175-і физика-математика факультетіне (қазақ, орыс бөлімдеріне) қабылданды. Институттың директоры болып Ф.А.Абуханов тағайындалды.

дипломы бар мамандар жетіспеді. Ақтөбе облыстық партия комитеті мен елбекшілер депутаттарының облыстық кеңесінің Қазақ ССР Министрлер Кеңесінің берген ұсынысында Педагогикалық институтты тез арада қайта ашуды сұрайды. Қазақстан Коммунистік Партиясының ОК және Қазақ ССР Министрлер Кеңесінің 1966 жылғы 15 сәуірдегі №261 қаулысы бойынша Ақтөбе педагогикалық институты қайта ашылды.

Пединституттың алғашқы ректоры болып Шымкент педагогика институтының «Орыс тілі» кафедрасының меңгерушісі, бұрынғы Н.Байғанин атындағы педагогикалық институтында қызмет жасаған, филология ғылымдарының кандидаты, доцент Павел Степанович Шетинин тағайындалды. Оқу және ғылыми жұмыстар жөніндегі проректор болып физика-математика ғылымдарының кандидаты – Мырзағали Отарұлы Төлегенов бекітілді. М.О.Төлегенов бұған дейін С.М.Киров атындағы Қазақ Мемлекеттік университетінде «Математикалық анализ» кафедрасының доценті болып қызмет атқарған. Студенттер оқудың алғашқы үш айында №1 орта мектепте оқыды. Қабылдау емтихандары да осы мектепте өтті. 1966 жылы желтоқсан айының ортасында институт М.Горький (қазіргі Асау – Барақ) көшесіндегі №124 жанадан салынып жатқан 960 орындық мектепке

ра түсті. Екі жылдан кейін пединститут студенттеріне 400 орындық арнайы жатақхана пайдалануға берілді. Алғашқы 1966-1967 оқу жылында институттың екі факультетіне (физика-математика, филология) 4 мамандық (орыс тілі мен әдебиеті, ұлт мектептеріндегі орыс тілі мен әдебиеті, математика, физика) бойынша 350 студент қабылданды. Оның 100 студенті сырттай бөлімде оқыды. Бір факультетке біріккен 6 кафедрала 23 оқытушы жұмыс істеді. Кейін екі факультет құрылып, олардың алғашқы декандары болып физика-математика факультетінде – П.Я.Шибанов – физика-математика ғылымдарының кандидаты, доцент; филология факультетінде – И.Я.Сулковский Шетинин тағайындалды. Ал «Жоғары математика» кафедрасын – М.О.Төлегенов; «Марксизм-ленинизм» кафедрасын – Е.Х.Мухамеджанов; «Педагогика – психология» кафедрасын – К.Б.Балниязова; «Орыс және шетел әдебиеті» кафедрасын – В.Н.Смирнова, филология ғылымдарының кандидаты, доцент; «Дене тәрбиесі» кафедрасын – В.Н.Перегудов; «Шетел тілдері» кафедрасын – Б.В.Дедикова басқарды. Институт ашылғаннан кейінгі екінші оқу жылында оқытушылар саны 56-ға көбейді.

1972-1974 Ақтөбе пединституты жылдары М.Горький және К.Либкнехт көшелеріндегі оқу корпустары біртіндеп

ТАРИХ

жыл желтоқсаны – 1948 жылдың тамызы аралығында.

1945 жылдың тамызы айындағы облыстық атқару комитеті шешімімен Дзержинский (қазіргі Қобыландын) көшесі, №2 Ақтөбе пединститутының оқу корпусы институтқа табысталды.

1945 жылы қарашада Қазақ ССР Жоғарғы Кеңесінің Президумының шешімімен мұғалімдер институтына Қазақ ССР-не Еңбек сіңірген мәдениет қайраткері, жергілікті ақын Н.Байғаниннің есімі берілді.

Баймұхамбетова (1921-1996) Қостанай облысында туған. Ақтөбе Қыздар педагогикалық институтының директоры қызметінде 1952 жылға дейін болған. Жаңадан ашылған институтқа Қазақстан Үкіметі ерекше көңіл бөліп, оқу ғимаратын жоспарлап, салып беруді жүзеге асырды. Ол ғимарат 1956 жылы пайдалануға берілді. (Қазіргі күні Әйтеке би көшесіндегі ол ғимаратта Қазақ-Орыс халықаралық университеті орналасқан).

Ф.А.Абуханов Орал педагогика институтының тәлігі (1939 жылы бітірген), филология ғылымдарының кандидаты. Ғылыми диссертациясын 1950 жылы С.М.Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінде қорғаған.

Алғашқы жылдары пединститутта тіл және әдебиет, физика-математика факультеттері, 8 кафедра жұмыс жасады.

1958 жылы педагогикалық институт жабылды. Оқыл жатқан студенттер Гурьев, Қызылорда, Орал педагогикалық институттарына ауыстырылды. 8 жыл өткен соң мұғалім кадрлардың жетіспеуіне байланысты Ақтөбе педагогикалық институтын ашу туралы мәселе қайтадан қойылды.

Н.БАЙГАНИН АТЫНДАҒЫ ҚЫЗДАР ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

Соғыстан кейінгі жылдары да Қазақ ССР Үкіметі қазақ жастарының арасынан, әсіресе қазақ қыздары арасынан мұғалімдер даярлаудың жоспарларын жасады.

«Қазақ ССР-інде арнаулы және жоғары білім бе-

Н.БАЙГАНИН АТЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

1950 жылдары Кеңес Одағының және Қазақстанның қарқынды дамуына байланысты және елде міндетті орта білім беру санатына көшуіне сәйкес орта мектептерде жұмыс жасайтын мұғалімдерді даярлау қажеттілігі туындады.

1954 жылы 20 тамыздағы Қазақ ССР Ағарту Ми-

АҚТӨБЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ (1966-1983)

1958 жылы Н.Байғанин атындағы Ақтөбе педагогикалық институты жабылғаннан кейін, көп кешікпей облыс мектептерінде мұғалімдер кадрларының жетіспеушілігі байқалды. Мұндай жетіспеушілік аудандарды былай қойғанда Ақтөбе қаласының жетіспеушілігі де айқын сезілді. Негізгі себептері Ақтөбе қаласындағы өндіріс орындарының өсіп дамуына (феррокорыту, рентген, ауылшаруашылық машиналарын жасау, хром қосындылары, селикат, т.б. заводтары) орай қала халқының тез өсуі.

1964-1965 жылдары Ақтөбе облысының мектептерінде математика мен физикадан жоғары білімді

руді дамыту туралы» СССР Министрлер Кеңесінің 16.11.1948 жылғы №3801

нистрлігінің №102 бұйрығына сәйкес Н.Байғанин атындағы Қыздар педагогикалық

көшірілді. Жаңа ғимаратта 28 аудитория, 500 орындық мәжіліс залы, 300 шаршы метр спорт залы, пән кабинеттері және физика пәні бойынша үш лаборатория болды, ал үшінші қабатына студенттердің жатақханасы орналасты. Аудиториялар мен арнаулы кабинеттері жетіспеді. Сондықтан 1967 жылы институтқа 844 шаршы метр көлемдегі педагогикалық училищесінің ғимараты беріліп, оған филология факультетінің студенттері көшірілді. Келесі жылы «Ақтөбе - Жилстрой» мекемесінің жатақханасынан 100 орын, медицина институтының жатақханасынан 50 орын берілгеннен кейін студенттердің әлеуметтік-тұрмыстық жағдайлары жақса-

Киров, 144 (қазіргі Есет батыр) және Тургенов, 100а мекенжайларындағы құрылыстары аяқталған корпусстарға көшірілді. Кейіннен А.Молдағұлова даңғылы, 34 мекенжайындағы 8 қабатты оқу корпусының құрылысына аяқталуына байланысты жоғарыда аталған Есет батыр көшесіндегі оқу корпусы №24 мектепке берілді.

1980 жылдардың басында Ақтөбе пединститутында студенттер контингенті 2,5 мыңға дейін өсті, 5 факультет, 19 кафедра жұмыс жасады.

Гүлшара Әлібиқызы ЖАРҚЫЛОВА
Жұбанов университетінің мұражайының меңгерушісі

Ақтөбе — 150

Ақтөбе — 150

Aktobe — 150

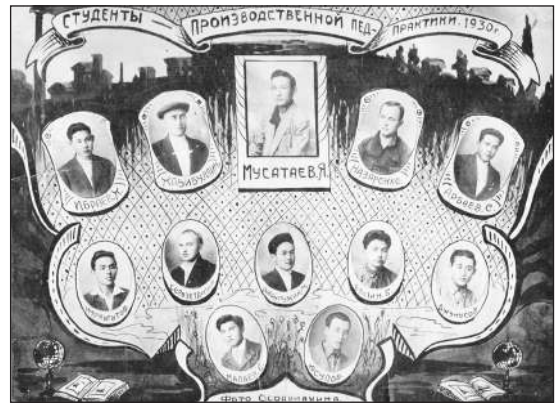
Жұбанов университеті мұражайы ұлағатты ұстаз, профессор Мұқтар Арынның бастамасымен 1989-1991 жылдар арасында құрылып, қалыптасты. Мақсаты — Ақтөбе өңіріндегі білім беру жүйесінің дамуына қатысты құнды жазбалар мен сирек деректерді жинау болатын. Бүгінде мұражай қорында 1000-ға жуық құжат: инвентарлық кестелер, тақырыптық каталогтар, ашық хаттар, көне оқулықтар, қолжазбалар, модельдер, түрлі жылдардағы фотокопирлер, архив материалдары бар. Олардың денін облыста өмір сүріп, еңбек еткен ардагер ұстаздардың өнегесін, өңірдегі ірі жоғары оқу орны — Жұбанов университетінің даму кезеңдерін сипаттайтын мәліметтер құрайды. Бүгін Zhuhanov University газеті оқырмандарының назарына мұражай қорында сақталған құнды әрі қызықты деректерді эксклюзивті фотолармен ұсынып отырмыз. Бұл құжаттар Ақтөбе қаласының 150 жылдық тарихындағы маңызы жоғары кездерден сыр шертеді.

АҚТӨБЕ ӨНІРІНДЕГІ АЛҒАШҚЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОҚУ ОРЫНДАРЫ

XX ғасырдың 20-30 жылдары халықтың сауатын ашу, білім беруді жолға қою қоғамның алдындағы күрделі міндеттердің бірі болды, бұл мәселенің шешімі мұғалімдер қауымына қатысты еді. Сондықтан республика бойынша екі аптадан бір жылға дейінгі уақытша және тұрақты педагогикалық курстар жұмыс істей бастады. Ол курстардың мақсаты мұғалімдердің білімдік деңгейін жоғарылату, орын алып отырған мәселеге олардың оң көзқарастары мен жауапкершіліктерін қалыптастыру, нәтижесінде елдегі сауатсыздықты жою болып табылды.

облыстағы мұғалімдердің 45% еді. Педтехникумның материалдық-техникалық базасы бірте-бірте нығайтылып, жастармен тәрбие жұмыстары жан-жақты жүргізіле бастады. «Кеңес үгітшісі» және «Жаңа мәдениет» тақырыбындағы жар газеттері жүйелі шығарылып тұрды. 1920-1930 жылдары Ақтөбе губерниясында қазақтардан кейінгі көп ұлттың бірі украиндар болды (18,9%). Олардың басымдылық жағдайы ескеріліп, 1931 жылы педагогикалық техникумның жанынан украин тілінде оқытылатын

мы мен Орынбор қазақ орта мектебінде — 70 тыңдаушы оқыды. 1937 жылы қаңтарда Ақтөбе қаласының №7 орта мектебінің жанынан педтехникумның кешкі бөлімі ашылды. Бұл да мұғалім кадрларға деген үлкен сұраныстарды шешу жолдарының бірі еді. Осылайша Ақтөбе қаласында тұратындар үшін жұмыстан қол үзбей арнаулы орта білім алудың мүмкіндігі жасалды. Педтехникумның кешкі бөлімінде алғашында 90 мұғалім оқыды. Осы кезде сырттай оқытудың жүйесі де жетіле бастады. Қызылорда, Орал, Гурьев облыс-

бөлім ашылды. 1932 жылғы 18 наурызда Ақтөбе облысының құрылуына және өкімшілік-территориялық, құрылымдық өзгерістерге сәйкес украин тілінде оқытылатын бөлім Ақбұлақ педтехникумының құзырына берілді. Ал қазақ бөлімінің негізінде Темір педагогикалық техникумы құрылды. 1930 жылдардың ортасында Ақтөбе педагогикалық техникумының негізінде Ақтөбенің орыс-қазақ педагогикалық училищесі құрылды. Педучилищенің оқу корпусы жетіспегендіктен қаланың №6, 8, 14 мектептерінде сабақтар жүргізілді. Ақтөбе облыстық партия комитеті мен облыстық атқару комитетінің 1936 жылғы «Педагогикалық кадрларды даярлау және қайта даярлау туралы» қаулысына сәйкес облыста 3 айлық курстар ұйымдастырылды. Сол кезде Темір қазақ педтехникумындағы курста — 35, Қостанай орыс педтехнику-

тарынан 300-дей мұғалімдер сырттай оқытылып, даярланды. Бұл кездері Құдайберген Жұбанов Ақтөбедегі губерниялық оқу бөлімінің инспекторы болып жұмыс жасайтын. Ол тек қоғамдық пәндерді ғана емес, математика, физика, химия сияқты ғылымдардан хабардар болатын. Кезінде Ақтөбе педагогикалық техникумында Қ.Жұбанов математикалық пәндерден сабақ берген. XX ғасырдың 20-30 жылдарында Ақтөбе облысында алғашқы Кеңестік педагог кадрлары қалыптаса бастады. Ақтөбе педагогикалық техникумының түлектері облыстық білім беру, мәдени ағарту жұмыстарына белсенді араласты. Академик Ахмет Жұбанов, Қазақстан Республикасына еңбек сіңірген мұғалімдер Құбайдолла Ақтаев, Мұхтар Жанғожин, Қазақстан Республикасының білім беру үздігі Емберген Терекөв т.б. — Ақтө-

ТҰҢҒЫЫҒЫ ТАҒЫЛЫМ

бе педтехникумының түлектері. Қазақ ССР Халық Комиссарлар Кеңесінің 1931 жылы тамыздағы «Жалпыға бірдей 7 жылдық білім беруді енгізу туралы» қаулысына сәйкес Қазақстанда педагогикалық техникумдармен қатар мұғалімдер даярлайтын институттар жұмыс жасай бастады.

АЛҒАШҚЫ МҰҒАЛІМДЕР ИНСТИТУТЫ

Облыс басшылары білім беру ісін әрі қарай жетілдіру үшін Ақтөбеде жоғары оқу орын ашуға Мәскеуден рұқсат алып, нақтылы іске кіріседі. 1934 жылы Облыстық атқару комитетінің президиумы төмендегідей мазмұнды қаулы алады:

Ақтөбе облыстық атқару комитетінің Президиумы отырысының қаулысы

№163 16 желтоқсан 1934 ж.

- 1. 1935 жылы 1-қаңтардан бастап Ақтөбе қаласында физика-математика және тарих бөлімдерімен 70 адамдық екі жылдық педагогикалық институт ашылсын.
2. Институт директорына Залиев жолдас тағайындалсын және оған студенттер мен профессор-оқытушылар құрамын ұйымдастырып, 1935 жылдың қаңтар айының басында жұмысты бастау тапсырылсын.

Облыстық атқару комитетінің төрағасының орынбасары: (Қожахметов)

Залиев Нұғман — 1889 жылы бұрынғы Бөкей Ордасына қарасты Сетекбай — Тоғай елді мекенінде дүниеге келеді. Әкесі Зали мұсылманша сауаты бар, балаларының оқып, білім алуына көп көңіл бөлген кісі. Нұғман жастайынан ұқыпты, сабаққа ұғымтал болады. Оқуын ауылында бастап, 1902 жылы Ордадағы екі жылдық училищеге түседі. Оқи жүріп, бір жылдық мұғалімдік курсқа да қатысады. Заты зерек, мұғалімдікті ұнататын жас бала екеуін де толық бітіріп шығады. Қазан қаласындағы мұғалімдік семинариясын бітірген, батыс өңіріндегі ағарту жұмыстарын ұйымдастырушылардың бірі болды. Ол Гурьев, Орал, Ақтөбе, Орынборда оқу бөлімінің меңгерушісі, Халық ағарту институтының директоры қызметін атқарған.

Мұғалімдер институтының алғашқы оқу корпусы Красноармейская көшесі, 14 мекен-жайында орналасы (қазіргі №6 қазақ орта мектебі мен Орталық базар арасындағы ұзындығы 30 метрдей қызыл қыштан салынған кішігірім ғимарат болатын). Институт студенттеріне жатақханалар үшін мекемелерге арналған үйлер белгіленіп, бөлінді, бірақ та студенттердің негізгі жатақханасы Сталин (қазіргі Алтынсарин) көшесі, №7 үйдегі ғимарат болып саналды. Жаңадан ашылған Ақтөбе мұғалімдер институтының материалдық, кадрлық базаларын нығайту, дамыту бағытындағы жұмыстар мұнан әрі де жалғасын тауып, жүріп жатты. Ұлы Отан соғысы аяқталғаннан кейін де Ақтөбе мұғалімдер институты негізгі мектептер үшін мұғалімдер даярлау бағы-

лада орналасқан Сақария университетінің іргесі 1992 жылы қаланыпты. Универстет тау бөктерінде орналасқандықтан ауасы таза, денсаулыққа пайдалы. Дуалмен қоршалған аймағында білім алушы үшін жағдайдың бәрі бар. Барлық факультеттер, кітапханалар, асханалар, спорт алаңдары бір жерде орналасқан. Жасанды газонды үлкен стадион да университет территориясында. Онда қалаған уақытта келіп, регби не футбол ойнауға болады. Студенттік асханалар мемлекет қарауында. Тамақ бағасы сондықтан арзан. Ақшальы операциялар

Ахыскалық түрік ағайындардың мерекесінде. Қазақстандық білім алушылар Сақария университетінің ректоры және қаланың бас прокурорымен.

біреуі ғана студенттік қартамен жүзеге асырылған. Көлікті пайдаланғанда, ас ішкенде, дүкендер мен базар аралағанда өте қолайлы. Барлық сауда нүктелерінде студенттер үшін жеңілдіктер қарастырылған. Маған ұнаған ерекшеліктің бірі — осы. Екінші қызыққаным, студентке берілетін еркіндік. Лекция дәптерлері тексерілмейді, сабаққа қатысу белгісі жоқ. Бірақ емтихан тапсыру міндетті. Дәл осы тәсіл жастарға зор жауапкершілік артатын сияқты.

Төбесі биік, өте кең екі кітапхана бар. Іштері толы студенттер. Ал емтихан тапсыру кезінде бос орын болмайды. Ол үшін алдын ала қамдану керек. Сақария университетінің кітапханалары оқырмандарға 24 сағат бойына ашық. Үшінші таң қалдырғаны түрік бауырлардың жан тазалығы. Ұрлық-қарлық көрмедік. Жатақ бөлме есігі жабылмайды. Заттарға бөде қол тимейді.

Оқу оңай болды деп айта алмаймын. Басқа тілде, бөтен жүйемен оқығанын біраз қиналды. Мен оқыған Құжық факультеті жаңадан ашылған екен. Содан ба, шетелдік сту-

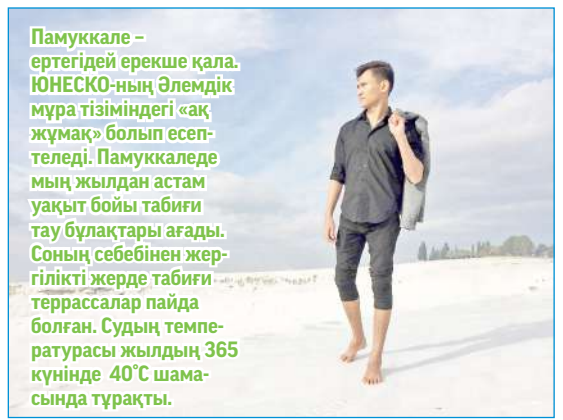
денттен жалғыз болдым. Оқытушылар құрамы өте мықты, тәжірибелі, шетелдердегі білім ордаларында оқыған, халықаралық кәсіби деңгейдегі ғалым-ұстаздар. Сақария университетінде шетелдік студенттерге бакалавр, магистр салалары бойынша орындар көп бөлінеді. Сондықтан болып, онда шетелдік білім алушылар қатары аз емес, университет территориясында. Онда қалаған уақытта келіп, регби не футбол ойнауға болады.

Түркістан мен Шымкентте болғандары бар екен. Ыңғайлы автобулармен ұсынылған туристік сапарлар бойынша Памуккаледе, Ескишехирде, Анкарада, Стамбулда, Измирде болдым. 1600 метр биіктікте орналасқан Картепе шаңғы курорты Түркияда өте танымал. Келем деушілерге қысы-жазы қалпысы ашық. Курортты екі жағынан Сапанджа өкі мен Коджаэли шығанағы қоршап тұр, табиғаты өте сұлу. Қараша айының ортасынан бастап жауған қардың қалыңдығы 1,5-3 метрге дейін жетеді.

Биылғы Жастар жылының салтанатты ашылуы

...Мен Түркиямен біржола қоштасқан жоқпын, кетерімде көріскенше күн жақсы болсын дедім. Болашақта магистратураны сонда оқығым келеді. Görüşürüz güzel Türkiye!

Жазып алған Гүлнара ҚАРАША

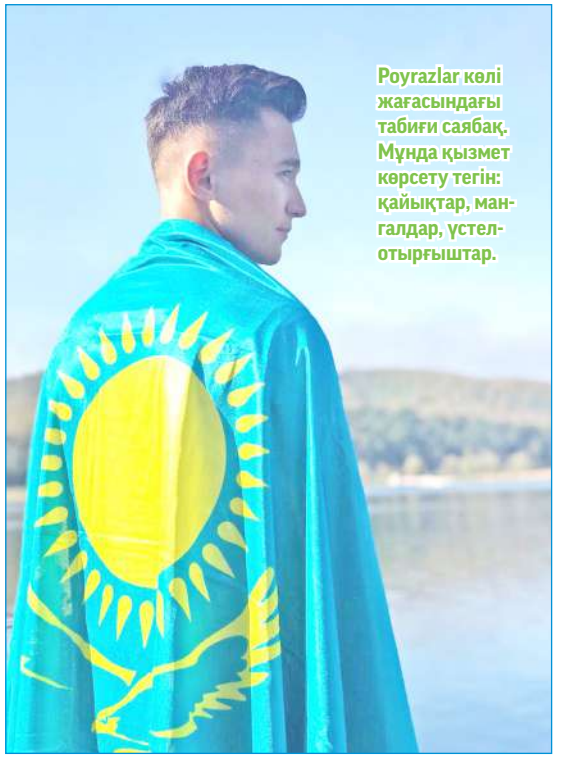

Памуккале — ертегідей ерекше қала. ЮНЕСКО-ның Әлемдік мұра тізіміндегі «ақ жұмақ» болып есептеледі. Памуккаледе мың жылдан астам уақыт бойы табиғи тау бұлақтары ағады. Соның себебінен жергілікті жерде табиғи террасалар пайда болған. Судың температурасы жылдың 365 күнінде 40°С шамасында тұрақты.

10-қараша Мұстафа Кәмел Ататүріктің дүниеден озған күні. Таңғы 9:05 –те бүкіл Түркияда бір минут үнсіздікпен көсемді аза тұтады. Анкаралықтар және астана қонақтары оның кесенесіне келіп, бас иеді.

Дәурен Халеловтің дизайны бойынша пісірілген жаңа жылдық торт.

Poyrazlar көлі жағасындағы табиғи саябақ. Мұнда қызмет көрсету тегін: қайықтар, мангалдар, үстел отырғыштар.

Ауың аушықты жаңалықтары Главные новости месяца

СТУДЕНТТЕР ҚЫТАЙДА ОҚЫП КЕЛДІ

Жұбанов университетінің 8 студенті Қытайда оқып келді. Олар Конфуций институтының жарты жылдық білім гранттарының жеңімпаздары. Өткен жылдың күркілегінде кеткен студенттер Синьцзян қаржы-экономикалық университетінде қытай тілінде білімдерін шыңдады. Аталмыш жоғары оқу орны Қытайдың Синьцзян-Ұйғыр автономиялық аймағында, Үрімші қаласында орналасқан. Қытайдың бұл жетекші оқу орнымен Жұбанов университеті арасында білім мен ғылым саласында ынтымақтаса қызмет атқару және академиялық ұтқырлық бағдарламасы бойынша студент алмасу жұмыстары 2012 жылдан бері жүргізіліп келеді.

СТУДЕНТЫ ВЕРНУЛИСЬ ИЗ КИТАЯ

8 студентов университета Жубанова обучились в Китае. Все они победители гранта Института Конфуция. Ребята пробыли в поднебесной полгода. Получали знания в Синьцзянском финансово-экономическом университете Урумчи, с которым наш вуз сотрудничает с 2012 года. Меморандум между университетами реализуется по вопросам академической мобильности, развития науки и образования.

STUDENTS RETURNED FROM CHINA

8 students of Zhubanov University studied in China. They are all winners of the Confucius Institute grant. The guys stayed in China for six months. They received knowledge at Xinjiang University of Finance and Economics in Urumqi, with which our university cooperates since 2012. The memorandum between universities is implemented on academic mobility, the development of science and education.

КОРЕЯЛЫҚ ОҚЫТУШЫЛАР ДӘРІСТЕР ӨТКІЗДІ

Жұбанов университеті мен Пуссан қаласының Тонмен университетінің арасында 2018 жылдың маусым айында қол қойылған екі жақты ынтымақтастық туралы меморандум нәтижесінде физика-математика факультеті мен техникалық факультетінің студенттері Корейлік оқытушылардан дәріс алу мүмкіндігіне ие болды. Корей ғалымдары - Джунг-Ки Хван және Тэ-Кук Ким мырзалар өз ісінің шеберлері. Профессор Джунг-Ки Хван болашақ металлург-мамандарға болатты илемдеу өндірісіндегі жаңа инновациялық технологиялар жөнінде, ал Тонмен университетінің «Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар» бөлімінің басшысы Тэ-Кук Ким «Arduino», «Raspberry Pi» және тағы да басқа ақпараттандыру саласындағы озық технологияларды таныстырды.

ЛЕКЦИИ КОРЕЙСКИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

Преподаватели университета Тонмен города Пуссан Южной Кореи провели курс лекций и практических занятий для студентов физико-математического и технического факультетов. Это стало

возможным благодаря меморандуму о сотрудничестве между вузами, подписанного в мае прошлого года.

Зарубежные профессора Джунг-Ки Хван и Тэ-Кук Ким - настоящие профессионалы своего дела. Профессор Джунг-Ки Хван поделился инновациями в процессе сплава стали с будущими металлургами. А руководитель отдела «Информационных и коммуникационных технологий» университета Тонмен Тэ-Кук Ким рассказал своим слушателям о строении и работе аппаратно-программных средств «Arduino», «Raspberry Pi».

LECTURES OF KOREAN TEACHERS

Teachers of Tonmen University of Pusan city of South Korea conducted a course of lectures and practical exercises for students of physical, mathematical and technical faculties. This was made possible thanks to the memorandum of cooperation between universities, signed in May last year.

Foreign professors Jung-Ki Hwan and Te-Kuk Kim are real professionals in their field. Professor Jung-Ki Hwan shared his innovations in the steel alloying process with future metallurgists. And the head of the Information and Communication Technologies Department of the University, Tonmen Te-Kuk Kim, told his listeners about the structure and operation of the hardware and software tools of the Arduino, Raspberry Pi.

ЕЛУ ЖАС ПӘТЕР ИЕСІНІҢ БІРІ – ЖҰБАНОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ҚЫЗМЕТКЕРІ

Облыс әкімі Бердібек Сапарбаев ақпан айында ақтөбелік елу жасқа жаңа пәтер кілтін табыстады. Қоныс иелерінің бірі – Жұбанов университетінің қызметкері Берік Мұстафин.

Жастар жылында Ақтөбеде бюджет саласының да қызмет жасайтын жастар үшін баспана алуға мүмкіндік тудыратын бірегей тұрғын үй бағдарламасы бастау алды. Жыл аяғына дейін тағы жүздеген жас осы бағдарлама арқылы баспаналы болады.

Жастар тұратын үй «Нұрлы жер» бағдарламасы аясында салынған. Алаңы 45-55 шаршы метрлік бір бөлмелі пәтерлер «Нұр Ақтөбе» шағын ауданында орналасқан. Тұрғын үй алаңы үшін төленетін алғашқы жарна орташа алғанда 350 мың теңгені құрайды, ал ай сайынғы төлем – 35 мың теңге. Таза әрлеудегі тұрғын үйдің бір шаршы метр құны – 100 мыңнан 120 мың теңгеге дейін.

Аталмыш бағдарламаға қатысу үшін 2 мыңнан астам жас ақтөбеліктерден өтініш түсіпті.

ОДИН ИЗ ПЯТИДЕСЯТИ МОЛОДЫХ ОБЛАДАТЕЛЕЙ КВАРТИР - СОТРУДНИК УНИВЕРСИТЕТА ЖУБАНОВА

Аким области Бердыбек Сапарбаев в феврале вручил ключи от квартир пятидесяти молодым актюбинцам. Один из новоселов - сотрудник университета Жубанова Берик Мустафин.

В год молодежи в Актөбе стартовала реализация новой жилищной программы. Она направлена на обеспечение молодых актюбинцев, занятых в бюджетной сфере, жильем. До конца года долгожданные квадратные метры получат ещё более сотни человек.

Многоэтажка, где будет жить молодёжь, возведена в микрорайоне «Нұр Ақтөбе» в рамках государственной программы «Нұрлы жер». Стоимость одного квадратного метра жилья в чистой отделке составила 100 -120 тысяч тенге. А сумма первоначального взноса за однокомнатные квартиры площадью 45-55 квадратных метров - 350 тысяч тенге. Ежемесячная плата по ипотеке - 35 тысяч тенге.

Отметим, что для участия в данной программе подали заявки более 2 тысяч молодых актюбинцев.

ONE OF THE FIFTY-YOUNG APARTMENT OWNERS - EMPLOYEE OF ZHUBANOV UNIVERSITY

Akim of the oblast Berdybek Saparbayev in February handed the keys of the apartments for fifty young Aktobe residents. One of the new settlers is an employee of Zhubanov University, Berik Mustafin. In the year of youth in Aktobe, was started the implementation of a new housing program. It is aimed at providing young Aktobe residents employed in the public sector with housing. Until the end of the year, the long-awaited square meters will receive even more than a hundred people.

The building where young people will live was erected in the «Nur Aktobe» micro district within the framework of the Nurlı Zher state program. The cost of one square meter of house in the final finishing amounted to 100 -120 thousand tenge. And the amount of the down payment for one-room apartments with an area of 45-55 square meters is 350 thousand tenge. Monthly mortgage payment - 35 thousand tenge. It should be noted that more than 2 thousand young Aktobe residents applied for participation in this program.

International cooperation

«В Актөбе я впервые. Мне очень понравился город. Такой светлый, уютный, без заоблачных амбиций. Успел встретиться с молодыми, возможно, будущими известными художниками. Такие приятные, живые лица, которым я бы хотел пожелать творческого беспокойства на всю жизнь. Художник должен искать. Пускаться не все будут на уровне высококого полета. В университете Жубанова созданы все условия для студентов. У них ведут занятия профессионалы», – говорит известный советский художник, книжный график, член Союза художников Греции, член Международной Ассоциации Пластических искусств ЮНЕСКО Иван Дмитриевич Кириакиди.

Свою первую выставку «Чудо-юдо, рыба-кит» тогда ещё юный художник организовал в третьем классе в городе Кентау (старое название Миргалымсай). Далее последовали экспозиции регионального, всесоюзного и международного характера. Его работы были представлены в более 400 выставочных залах разных стран. 15 февраля 2019 года во Дворце студентов прошла выставка, где Кириакиди представил 104 работы, выполненные в разных техниках. Это гравюра на дереве, на линолеуме, на пластике, литография, офорт. Большая часть – иллюстрации к книгам. Есть работы и в свободной графике.

Иван Дмитриевич Кириакиди родом из Грузии. Учился в Заочном Народном Университете искусств (Москва), после работал учителем рисования в школе, главным художником Театра кукол города Талды-Курган. В 1962 году поступил в Полиграфический институт города Львов Украины, по окончании которого начал работать преподавателем в Театрально-Художественном институте города Ташкент. А с 1971 года стал главным художником издательства им. Г. Гуляма в Ташкенте. «Восточная поэзия, конечно, своеобразна, имеет особенности. После окончания Полиграфического института во Львове я работал в издательстве литературы и искусства Ташкента. Тогда

у нас были высокие издательские планы и возможность выбора. Когда я сделал первую работу к произведениям Дехлеви, мне показалось, что восточная поэзия очень качественная. Например «Шахнам» – это труд всей жизни Фердоуси, в котором он описывает историю своего народа от самого зарождения до арабских времен. Далее стал увлекаться творчеством других восточных авторов. Любое их произведение, с которыми я работал, затрагивало меня до глубины души. Среди моих работ можно встретить и иллюстрации к поэзии известных Гёте, Пушкина, Стендаля и многих других.

Свою первую иллюстрацию я сделал на круглых самшитовых досках к стихам Дехлеви. Неожиданно для всех на Всесоюзном конкурсе Искусства книги в Москве она заняла первое место. Это была первая книга, которая получила диплом первой степени среди Республик Средней Азии. И с тех пор я ксилографию не оставлял, хотя делал книги и на гравюре, и на пластике. Но дерево это особый материал», – признается Иван Дмитриевич.

Долгое время он жил в одном из древнейших городов Средней Азии – Ташкенте. На топчане, под сенью виноградной лозы, на свет появлялись его первые гравюры. Он занимался любимым делом в комфортной обстановке. В 90-е настали тяжелые времена для

Советского народа. «К сожалению, я предчувствовал это. Когда начался распад Советского Союза, я понял, что мне будет тяжело воспринять этот факт. Я был сыном Советского Союза. Для меня весь Советский Союз был как дом родной. Как человек недремлющий от природы, я понимал – если останусь здесь, буду себя чувствовать человеком, у которого отобрали все, что у него было. Издательское дело было полностью развалено, и в этот момент было решено выходить на другой уровень. Не секрет, что для многих людей Древний Рим, Древняя Греция остаются романтическим мифом, а с другой стороны Греция это земля моих предков по отцовской линии. Я чувствовал какую-то эстетическую связь и не ошибся», – вспоминает художник.

Иван Дмитриевич Кириакиди, по-гречески звучит как Йоанис Кириакидис, не только художник, но и поэт. Он автор 7-ми сборников стихов. Первые три книги Ивана Кириакиди были выпущены в России, остальные уже в Греции.

«Поэзия Ивана Кириакиди не из легких, необходимо вникать в глубину философской мысли автора. Его стихи – это глубокие раздумья о смысле бытия, о вечных человеческих ценностях. Он путешествует во времени в поисках гармонии и смысла человеческого существования, стремясь сопоставить с прошлым, настоящим

и будущим, вникая в вечные тайны непознанных истин», – пишет о нем Олег Торчинский (официальный сайт газеты Московская Правда).

Как признается сам художник-поэт: «Мои стихи читаются очень тяжело, и понять их с первого раза удается не всем. Я больше пристрастен к драме, нежели чем к веселым стихам. Многие мои стихи построены на метафорах. В них, как и в иллюстрациях, нет конкретного сюжета. Я пишу то, что чувствую. Для меня не важен ни географический, ни исторический факт, не столь важна и рифма. У меня много абстрагированных стихов, не совпадающих с реальностью. Я ничего не придумываю, не мучаю себя в поисках чего-то нового, оно само собой приходит, рука сама ведет. Бывает так, что приходит одна строка, а второй нет. Я оставляю вторую строку до того времени, пока на уровне вдохновения она не придет. Когда появляется вторая строка, я как будто сшиваю одежду, соединяю строки, и так появляются мои стихи».

«Мир меняется в связи, с чем постоянно расширяются и углубляются и задачи. Большой опыт, большие знания истории искусства играют большую роль в жизни каждого художника. Но, тем не менее, у каждого художника должно быть свое видение. Работать надо постоянно. Я до сих пор стараюсь очень много работать. Мое время – ночь. Я могу работать всю ночь и ложиться спать только под утро. У меня готовы задумки на 100-120 лет вперед», – поделился художник.

Халықаралық ынтымақтастық Межқунароқное сотруқничество

Это главный постулат работ известного российского дизайнера Ольги Чепуровой. Именуемая за плечами практический стаж в 30 лет, она ещё и передаёт свои знания и навыки молодому поколению коллег. Уже два десятка лет Ольга Борисовна в рядах педагогов. Кандидат искусствоведения, доцент, заведующая кафедрой «Дизайн» Оренбургского государственного университета в рамках программы академической мобильности посетила с курсом лекций университет Жубанова. Также она провела неделю практических занятий для первокурсников кафедры «Дизайн», мастер-классы и круглые столы для студентов 3, 4, 5 курсов специальности «Графический и архитектурный дизайн». Гость из приграничного Оренбурга поделилась своими секретами по ведению красоты с редакцией «ZhU». Беседовала Гульнара Караша.

КРЕАТИВ ЗАКЛЮЧАЕТСЯ В УДОБСТВЕ

• Как рождаются новые идеи у дизайнеров?

Идеи не рождаются просто так. Для этого нужны годы тренировок. На примере моих студентов. Придя учиться на дизайнера, у них есть только желание, а идей мало. Но делая упражнения и заставляя себя думать и придумывать, они развивают в себе это качество. Мой источник идей - новые тенденции, новые идеи людей во всем мире. Очень много сижу в интернете, читаю современную ситуацию, что происходит в мире дизайна.

• Расскажите подробнее об этих тренировках?

Я пишу на доске задания и студенты за 3 минуты должны подавать свои идеи. Это один из видов тренировки. Есть дизайнеры-креаторы. Креативность развивается постепенно. С множеством таких упражнений. Когда ты стараешься придумывать, напрягаешь своё воображение - это тренировка. Представьте себе мышцы. Мышцы тренируешь и получаешь взамен красивое спортивное тело. Мозги тоже тренируешь, к креативности. С первым курсом немного сложнее, потому что не все готовы абстрактно мыслить.

• Вы сами как вдохновляетесь на творчество?

Я очень много смотрю, анализирую, работаю, читаю. Слежу за жизнью известных дизайнеров. Что они пишут, что они делают, как они рассказывают. Учусь новым технологиям, тенденциям. Я в том году была в Астане на выставке ЭКСПО. То что я увидела было нечто. До сих пор мурашки

по коже. Во-первых, шокировал сам комплекс. Сочетание современной и уюта. Каждый элемент сооружений согласно тематике выставки были посвящены воздуху, земле. Это было что-то удивительное. Каждый павильон с навесом, где люди могли отдохнуть на мягких пуфиках, можно было зарядить телефон, работал вай-фай. То есть все было для удобства посетителей. Меня поразило, что приходили люди пожилые, и им, если они устали, предлагали коляски, они садились и их катили. Из архитектуры, конечно, самый великолепный центральный казахский павильон. Высокий, круглый шар. Внутри интерьеры были очень интересные. Постоянно можно молодежь привозить сюда, рассказывать, показывать. Это все я передаю своим студентам.

• **Ваше основное образование - архитектор. Чем легче заниматься, дизайном интерьера или архитектурой?**

• Есть отдельная профессия дизайнер интерьеров. Архитекторы отличаются тем, что они очень структурированные люди, они знают конструкцию, они менее творческие. А дизайнеры - творческие. Можно сказать они дальше дорабатывают идеи архитекторов.

• **Вас часто просят близкие и знакомые проконсультировать по дизайну домашнего интерьера?**

• Все знакомые просят. Я еду к ним домой, нарисую благоустройство интерьера. Конечно, согласно их желаниям.

• **Интерес молодежи к выбору профессии дизайнера вы**

сок. А каков спрос на рынке труда?

Дизайнеры интерьеров очень хорошо зарабатывают. В Оренбургском драмтеатре все интерьеры сделаны руками наших дизайнеров. Все градостроение в Оренбурге. Наш выпускник главный архитектор города. Мой ученик Сергей Бринев. Его замы, и другие подчиненные тоже наши выпускники.

• Когда видите плохой дизайн, что чувствуете?

Что значит плохой или хороший дизайн? Плохой дизайн - неудобный дизайн. Первая задача, которая стоит перед дизайнером, создать удобство. Удобно понять куда идти, удобно сидеть, удобно держать телефон. Второе - красота. Это уже для души.

• Казахские студенты чем больше интересуются в дизайне?

Вообще у меня методика такая - много говорю я, ставлю задачу и дальше переходим к об-

суждению. Причём наш диалог не в формате вопрос-ответ, а в виде высказывания своих мыслей, с приведением доводов. Я хочу, чтобы они не спрашивали, а говорили сами. Студенты очень много предлагают. Мы как на равных общаемся. Моя педагогическая тактика такая.

• 10 лет дружат 2 вуза. Вам наверно всегда уютно бывать здесь.

Да, мы постоянно в контакте, в сотрудничестве. Студентов своих привозили, показывали коллекцию костюмов здесь. На конференциях участвовали, в конкурсе «Арт-юрта». Ваши преподаватели к нам приезжают часто. В 2011 году отмечали «Оренбург - столица российского дизайна». У нас проводилась выставка декоративно-прикладного искусства. Там целый зал был посвящен Актобе. В Актобе очень нравится бульвар дружбы от мечети до храма. Люблю там погулять.

Top news of the month

«ЖҰБАНОВ» ЖАЙДАРМАНШЫЛАРЫ ТАҒЫ ДА БИКТЕ

«Жайдарман» ойындарының 2019 жылғы «Маусымашар» республикалық фестиваліне қатысқан «Жұбанов» құрамасының өнері жоғары бағаланып, финалдық ойындарға жіберілді. Университет мерейін үстеп келген жайдарманшылармен университет ректоры Бауыржан Ердембеков кездесіп, ризашылығын білдірді. Ол алдағы өнер тартысына дайындықта жастарға бағыт-бағдар беріп, ақыл-кеңестерін айтты. Ректор езіл айту кезінде сөйлеу мәдениеті мен этикасының сақталуына, салмақты езілдің нәзік тұстарына ерекше тоқталды. Жайдарманшылар да өз пікірлерімен бөлісіп, Б.Ердембековке «Қазақстан КВН Одағы» РЖҚБ Президенті Есен Елеуеннің жолдаған Алғыс хатын тапсырды.

КОМАНДА КВН «ЖҰБАНОВ» СЫГРАЕТ В ФИНАЛЕ

Команда КВН «Жұбанов», принявшая участие в республиканском фестивале открытия сезона «Жайдарман-2019», выбилась в финал. С участниками команды встретился ректор университета Бауыржан Ердембеков. Поблагодарив ребят, руководитель вуза пожелал удачи в предстоящих играх. Ректор выразил уверенность, что юмор нашей команды будет соответствовать культурным и этическим нормам. КВНщики в свою очередь вручили Благодарственное письмо ректору Б.Ердембекову от Президента РМОО «Союз КВН Казахстана» Есена Елеуена.

THE KVN TEAM «ZHUBANOV» WILL PLAY IN THE FINAL

The KVN team "Zhubanov", which took part in the republican festival of the opening of the season of games "Zhaydarman-2019", reached the final. Rector of the University Bauyrzhan Erdembekov met with the team members. Thanking the guys, the head of the university wished good luck in the upcoming games. The rector expressed confidence that the humor of our team will comply with cultural and ethical standards. KVN in turn presented a letter of thanks to the rector B. Erdembekov from the President of the RMOO «Union of KVN of Kazakhstan» Yesen Eleuken.

МЕКТЕП ТҮЛЕКТЕРІН «БАСТАУЫШ ОҚЫТУ» МАМАНДЫҒЫНА ШАҚЫРДЫ

Жұбанов университетіндегі «Педагогика, психология және бастауыш оқыту» кафедрасы қала мектептерінің болашақ түлектерін жинап, бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі жайлы түсіндірді. Бастауыш оқыту - бала болашағының ірге тасы. Шараға Ақтөбенің №1, 39, 38, 17, 21, 27, 23 мектептерінің биылғы бітірушілері келді. Оқушылардың тақырыпқа байланысты сұрақтарына кафедра меңгерушісі, қауымдастырылған профессор, ұлағатты ұстаз С.С.Сейтенова, осы кафедраның оқытушысы, шараны ұйымдастырушы, педагогика магистрі Г.Ж.Сарина жауап берді. Мұғалімдердің мәртебесі жайлы педагогика факультетінің деканы, доцент Ж.А.Жусупова, мамандыққа түсу талаптары туралы «Кәсіби бағдар беру және жоғары оқу орнына дайындық бөлімінің» басшысы Ж.Ж. Идиева әңгімеледі. Бұл кездесу өңірде бастауыш класс мұғалімдерінің жеткіліксіздігіне байланысты туындап отырған проблема кезінде уақытылы ұйымдастырылған шара болды.

ВЫПУСКНИКОВ ШКОЛ ПРИЗВАЛИ ВЫБИРАТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Кафедра «Педагогика, психологии и начального обучения» университета Жубанова организовала встречу с выпускниками городских школ. Одинадцатиклассникам рассказали об особенностях методики начального обучения. В структуре образования именно первые годы в школе составляют основную базу ребёнка, его будущего.

БІЛІМ АЛУШЫЛАР ТҮРКИЯДА ОҚУЛАРЫН ЖАЛҒАСТЫРУДА

Жубанов университетінің 21 білім алушысы 2-ші оқу семестрін өз мамандықтарына сәйкес Түркия Республикасының Кастаному, Сакария, Хаджеттепе университеттерінде жалғастырып жатыр. Олардың 9-ы академиялық ұтқырлық бағдарламасы бойынша оқуға мүмкіндік алса, 12 магистрант қос диплом бағдарламасын игермек. Шетелдік сапары алдында барлық білім алушылар түрік тілі курсына қатысып, тіл меңгерді. Бұл нәтижелі іс Жұбанов университетінің Түркия Республикасының бірқатар жоғары оқу орындарымен өзара ынтымақтастық келісімдеріне байланысты жүзеге асуда.

ОБУЧАЮЩИЕСЯ ПРОДОЛЖАЮТ УЧЕБУ В ТУРЦИИ

21 обучающийся университета Жубанова продолжают учебу в Турции. Второй семестр для них проходит в ВУЗах городов Кастаному, Сакария, Хаджеттепе. 9 студентов отправились за рубеж по академической мобильности, ещё 12 магистрантов - в рамках программы дублированного образования. Для этого все они в стенах родной альма матер прошли курсы турецкого языка. Все это стало возможным благодаря тесному сотрудничеству университета Жубанова с рядом высших учебных заведений Турции.

STUDENTS WILL CONTINUE TO STUDY IN TURKEY

21 students of Zhubanov University continue their studies in Turkey. The second semester for them takes place in the universities of the cities Kastanomu, Sakaria and Hacettepe. 9 students went abroad on academic mobility, another 12 undergraduates - in the framework of the program of double-diploma education. To this end, all of them within the walls of their native alma mater passed Turkish language courses. All this was made possible thanks to the close cooperation of Zhubanov University with a number of higher educational institutions in Turkey.

В мероприятии приняли участие ученики № 1, 39, 38, 17, 21, 27, 23 школ Актобе. На вопросы юных гостей отвечали заведующая кафедрой, ассоциированный профессор С.С.Сейтенова, преподаватель кафедры, магистр педагогики Г.Ж.Сарина. О статусе педагога рассказала декан педагогического факультета, доцент Ж.А.Жусупова. По вопросам требований к абитуриентам университета выступила руководитель отдела «Профориентации и довузовской подготовки» Ж.Ж. Идиева. Это встреча была организована в целях популяризации специальности «учитель начальных классов», по которой на сегодня в регионе наблюдается кадровый голод.

SCHOOL GRADUATES CALLED TO CHOOSE PEDAGOGICAL SPECIALTIES

The Department of «Pedagogy, Psychology and Primary Education» of the Zhubanov University organized a meeting with graduates of schools. Eleventh-graders were told about the features of the methodology of elementary education. In the structure of education, it is the first years at school that constitutes the main base of the child, his future.

The event was attended by pupils from schools number 1, 39, 38, 17, 21, 27, 23 of Aktobe. The questions of the young guests were answered by the head of the department, associate professor S. Seitenova, teacher of the department, and master of pedagogy G. Zh. Sarina. The dean of the pedagogical faculty, associate professor Zh. A. Zhukupova told about the status of the teacher. About, Zh. Zh. Idieva the head of the department «Career Guidance and Pre-University Training» told about the requirements for university applicants. This meeting was organized in order to popularize the specialty «primary school teacher», according to which today there is a shortage of personnel in the oblast.

Айдың айшықты жаңалықтарын дайындаған
Айерке СҰЛТАНБЕКОВА

☑ **Ғылыми қауымдастық** ☑ **Научное сообщество** ☑ **Scientific community**

Нужна поддержка науке

Научно-технический прогресс движет развитие экономики, является условием повышения качества жизни, безопасности государства. На сегодняшний день наукой в Казахстане занимаются свыше 17 тыс. человек. В нашем университете имеется свой научный потенциал. Не секрет, что выделяемых денег в стране на финансирование науки недостаточно. И назрела необходимость привлекать к этому делу крупные компании. Так делают во всех развитых государствах. В Америке реализацию 18 % научных проектов ввели частные структуры.

С целью привлечения интереса местных инвесторов к работе наших ученых, была проведена встреча-семинар с известными компаниями нашей области. Здесь стороны смогли обсудить форматы проектов и получить финансовую поддержку для их реализации. Также мероприятие было нацелено на консолидацию усилий ученых АРГУ им. К. Жубанова и компаний-инвесторов Актюбинской области для поиска путей разрешения технологических, производственных и экологических проблем хозяйствующих предприятий с последующей передачей результатов научных исследований и практических разработок недропользователям и заказчикам.

Встреча организована благодаря поддержке главы региона Бердыбека Сапарбаева и тесному сотрудничеству управления индустриально-инновационного развития Актюбинской области с нашим университетом.

В семинаре приняли участие представители более 30 компаний Актюбинской области. Среди них такие крупные как ТОО «Казахойл Актобе», АО «АЗХС», «Казахтурмунай», «СНПС-Актюбемунгаз», «Актюбрентген» и другие. Среди приглашенных и ведущие специалисты Фонда развития предпринимательства «Даму» и региональной Палаты предпринимателей «Атамекен».

На встрече были презентованы следующие научные проекты:

1. Разработка технологии создания мобильных сцинтилляционных-дозиметрических детекторов для военно-космического комплекса Республики Казахстан. Автор: проректор по стратегическому развитию АРГУ им. К. Жубанова, д.ф.-м.н., профессор Шункеев К.Ш.

Исследовательская группа проведет работы по разработке экспериментального метода понижения симметрии решетки путем одноосной деформации (<100> и <110>), приводящего к усилению интенсивности собственной люминесценции твердотельных сцинтилляторов.

2. Утилизация отходов спиртового производства (барды) на основе технологии обогащения диатомитом Актюбинского месторождения. Автор: проректор по стратегическому развитию АРГУ им. К. Жубанова, д.ф.-м.н., профессор Шункеев К.Ш.

На огромной территории промзоны города Актобе площадью более 27 гектаров захоронены отходы спиртного производства – барды. На протяжении последних лет на территории города Актобе скопилось пол миллиарда тонн барды, оказывающие сильное отрицательное воздействие на почву и окружающую среду. Барда имеет резко неприятный кислотный запах, который регулярно покрывает город Актобе и близлежащие территории.

Новизной данной технологии является то, что добавка диатомита в барду способствует абсорбированию влаги, неприятного кислотного запаха и обогащению ее кремнием, кальцием и другими минералами.

Диатомит является материалом широкого спектра применения с заданными функциональными свойствами в строительстве, сельском хозяйстве, животноводстве, химической и нефтяной промышленности, а также медицине. В связи с этим создаются благоприятные условия для интеграции ученых Казахстана, разрабатывающих новые материалы в вышеперечисленных областях промышленности.

Положительный пример данного проекта может служить основой решения аналогичных проблем во всех областях Республики Казахстан.

3. Космический мониторинг чрезвычайных ситуаций на территории Актюбинской области. Автор: проректор по стратегическому развитию АРГУ им. К. Жубанова, д.ф.-м.н., профессор Шункеев К.Ш.

Реализация проекта позволит решить задачи связанные с прогнозированием последствий и развитие чрезвычайных ситуаций, таких как наводнение и засуха; проектированием гидротехнических сооружений с целью повышения эффективности их функционирования и уровня безопасности природно-хозяйственных систем; определением оптимальных гидрологических режимов затопления пойменных территорий в случае регулируемого стока.

4. Оценка ТЭП переплава пыли от дробления высокоуглеродистого феррохрома на ВУФХ в дуговой печи постоянного тока типа ДППТ-1. Автор: доцент кафедры металлургии и горного дела, к.т.н. Сариев О.Р.

Отработка технологии и определение технико-экономических показателей переплава (в насыпном виде) пыли от дробления высокоуглеродистого феррохрома Актюбинского завода ферросплавов (порошок коррозионностойкий, электропроводный) в слитки ВУФХ в печи постоянного тока типа ДППТ-1 с номинальной мощностью 1,8 МВ·А.

ПКЭ - это пылевидные отходы дробления и фракционирования ВУФХ, классом крупности «минус» 1 мм. В данной пыли содержание хрома металлического колеблется в пределах 64-70%, а ежегодное суммарное образование на заводах АО «ТНК «Казхром» составляет порядка 5 тыс. тонн. По своей специфике тонкие классы пыли ВУФХ повышают вероятность безвозвратных потерь при их хранении и перемещении. Переработка данной пыли в товарную продукцию является актуальной задачей вовлечения в металлургический передел техногенного сырья.

5. Лаборатория по испытанию строительных материалов и асфальтобетонных. Автор: директор Парка инновационных технологий, к.ф.-м.н., доцент Бекешев А.З.

В настоящее время на дорожно-строительном рынке представлен товар на любой запрос, однако, существует вероятность получить товар неудовлетворительного качества. В теплое время года резко возрастает спрос на асфальтобетонные смеси, поэтому у недобросовестного производителя в борьбе за объем может пострадать качество продукта. Испытание асфальтобетона это надежный способ определить соответствие проектной документации и параметров дорожного полотна на всех этапах строительства дороги. Главная цель испытаний – предотвратить нарушение технологии при строительстве и обеспечить долговую и надежную эксплуатацию объекта. Контроль качества дорожного покрытия, материалов и производимых работ должен осуществляться специализированными лабораториями. На основании требований утвержденных проектов и актуальных нормативно-технических документов при устройстве асфальтобетонного покрытия следует проводить испытания по нескольким параметрам. В связи с этим планируется аккредитация лаборатории в ИЛАС.

6. Применение аддитивных технологий и робототехники в промышленности, в медицине, в сельском хозяйстве и инжиниринговых системах. Автор: директор Парка инновационных технологий, к.ф.-м.н., доцент Бекешев А.З.

Применение 3D технологий позволяет минимизировать риски и значительно сэкономить средства производства. 3D моделирование еще на этапе проектирования позволяет оценить внешний вид и работоспособность будущего изделия. 3D печать дает возможность наглядно оценить спроектированную деталь. Новейшие системы 3D печати позволяют быстро и качественно решать самый широкий круг задач, стоящих перед инженерами и конструкторами в машиностроительной отрасли.

Создание исследовательской лаборатории с современным промышленным

оборудованием даст ощутимый импульс в развитии науки университета и значительно повысит его престиж. Необходимые компоненты современной инженерно-конструкторской лаборатории это 3D принтер, 3D сканер, программное обеспечение САПР (система автоматизированного проектирования) и вычислительные машины профессионального, промышленного уровня.

Новое оборудование позволит университету разрабатывать и предлагать решения для следующих сфер.

Станкостроение: разработка в университете деревообрабатывающих станков с числовым программным управлением. Станки могут изготавливать сувенирную, декоративную, рекламную и мебельную продукцию как для коммерческих сделок, так и для собственного использования.

Протезирование: лаборатория позволит исследовать и удовлетворить запросы города и области в анатомическом и стоматологическом протезировании. Анатомическое проектирование и создание утраченных или необратимо поврежденных частей тела искусственными заменителями – протезами, представляет собой важный этап процесса социально-трудовой реабилитации человека, поэтому очень положительно скажется на имидже университета.

Создание медицинских лангет и ортезов позволит заменить обычную гипсовую повязку, 3D-печать позволяет конструктору создавать индивидуально подогнанные, прочные 3D-печатные медицинские шины и благодаря свойствам материала, конечный продукт получается тоньше, легче и экологически безопасным.

Робототехника: развитие прикладной науки, которая опирается на такие дисциплины как электроника, механика, кибернетика, телемеханика, мехатроника, информатика, а также радиотехника и электротехника выведет науку университета и выпускаемых специалистов на качественно новый уровень. Робототехника также является важной частью инжиниринговых систем разной направленности.

Инжиниринг систем в сельском хозяйстве: внедрение 3D технологии и робототехники для повышения эффективности и доходности в сельском хозяйстве. Возможно развитие направления системы для животноводческих ферм, посевных и земле обрабатывающих мероприятий. Создание беспилотных летательных аппаратов и агроботов для внесения средств защиты растений, удобрений и орошения и мониторинга полей.

Инжиниринг систем экстремальной робототехники: создание роботов и робототехнических систем для МЧС и подобных ведомств. Примером может послужить БПЛА для поисковых и спасательных операций или наблюдений за степными пожарами.

7. Изготовление полимерных водостоков. Автор: директор Парка инновационных технологий к.ф.-м.н., доцент Бекешев А.З.

Использование технологии переработки вторичных полимеров, стеклов, пластмасс для создания композитных материалов, для кровельных материалов, дорожных покрытий, водоотводов для садов и огородов, откормочные комплексы, полы и настилы, поилки и кормушки, шахтные вытяжки, плиты закрытия кабеля в траншее, защитные кожухи для кабеля, лотки для прокладки кабеля и прочие продукции.

Использование техногенных отходов существенно сократит расходы на разработку месторождений сырья, транспортно-заготовительные расходы и уменьшит затраты на складирование техногенных отходов.

Выпуск новых строительных материалов на основе местного сырья и отходов должен способствовать решению таких важных проблем как:

- удовлетворение потребности региона в строительных материалах и изделиях;
- снижение себестоимости материалов и изделий;
- снижение эксплуатационных затрат потребителя за счет повышения качества и долговечности;
- сокращение объемов поставок, ликвидация транспортных затрат;
- улучшение экологической обстановки за счет утилизации отходов.

8. Обоснование применения циклично-поточной технологии (ЦПТ) с использованием крупнаклонного конвейера на глубоких карьерах Казахстана. Автор: профессор кафедры металлургии и горного дела, д.т.н., профессор Кулняз С.С.

С увеличением глубины карьеров и ростом расстояния транспортирования горной массы эксплуатационные расходы при применении традиционных колесных видов транспорта значительно возрастают, а производительность снижается.

Основным направлением снижения стоимости транспортирования горной массы с глубоких горизонтов карьеров и, соответственно, стоимости добычи полезных ископаемых является применение ЦПТ, а именно, технологических схем с автомобильно-конвейерным и дробильно-перезагрузочными установками, которые могут быть в передвижном или самоходном исполнении.

Применение ЦПТ в условиях постоянно возрастающей глубины открытых разработок, как показали исследования и практика, позволяет достичь высокой концентрации горного производства, улучшить показатели использования горно-транспортного оборудования, обеспечить высокую степень автоматизации производственных процессов, сократить затраты на транспортирование горной массы с больших глубин, значительно повысить производительность труда и эффективность работы горнодобывающих предприятий.

9. Автономный роторный агрегат для тушения огня. Автор: сотрудник Парка инновационных технологий Курманбаев А.Ш.

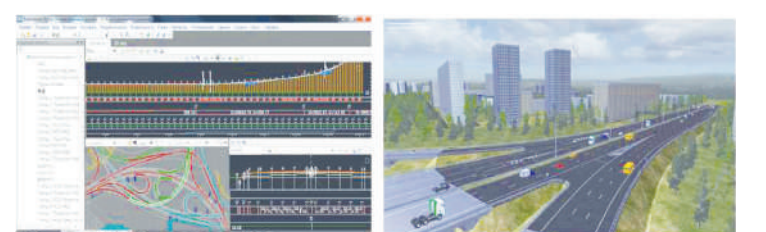
В настоящее время тушение низовых лесных, травяных и степных пожаров осуществляется так называемыми «хлопушками». Эффективность подобного действия крайне низкая и к тому же достаточно опасная. Разработан и изготовлен опытный образец автономного роторного агрегата «АРАТ», который требует доработки. На данный агрегат 15 сентября 2015 года получил патент на ПМ №2029.

10. Ветроагрегат с ротором в виде шнека. Автор: сотрудник Парка инновационных технологий Курманбаев А.Ш.

В любой трубе, вследствие перепада температур и давления по высоте, существует движение воздуха снизу вверх – тяга. Человечество давно использует данное явление в своих целях. Аэростатическая ветроэлектростанция (АСВЭС) состоит из трубы, горизонтальной галереи, в которой расположены ветроагрегаты, и электрического генератора. Ветроагрегаты под действием потока воздуха (тяги), создаваемой трубой, вращаются и передают это вращение генератору, который вырабатывает электрический ток. Работа АСВЭС не зависит от наличия ветра и работает круглые сутки.

В старой части города Актобе есть около 10 труб от старых котелов, в том числе огромная труба завода АЗХС, которая, наверняка, сможет дать если не 20, то хотя бы 2 Мвт электроэнергии. Можно использовать не только трубы, но и высокие сооружения: жилые дома, например как показан на рисунке.

11. Новые возможности программы Топоматик ROBUR – Автомобильные дороги. Автор: профессор кафедры автомобильного транспорта и организации дорожного движения, к.т.н., доцент Танирбергенов А.К.

Программный комплекс Топоматик Robur – Автомобильные дороги предназначен для использования в дорожных проектных и строительных организациях. Топоматик Robur позволяет автоматизировать следующие виды работ: обработка материалов геодезической съемки; создание цифровой модели местности; проектирование городских улиц и загородных дорог; ремонт и реконструкция автомобильных дорог; проектирование съездов и развязок; оценка проектных решений; визуализация проекта.

Как видим, нашими учеными представлен широкий спектр научных разработок, которые могли бы решать современные проблемы инновационного развития не только области, но и в целом страны.

Нужна поддержка науке. Нужна система, которая позволит раскрыть способности людей занимающихся наукой, особенно молодых ученых. И эффективно внедрять плоды их труда на благо страны и всего человечества. Первый шаг сделан нами. Надеемся на ощутимый результат.

Людмила МЯСНИКОВА
Руководитель офиса коммерциализации
Департамента науки и инновационных программ
АРГУ им. К. Жубанова, к.ф.-м.н., ассоциированный профессор